

مندرجہ سی :

شیخ جمال الدین - ر. ف.
آلتی شور تاریخندن بو
پارچہ -

نوشیروان یاوشف
تورکیتائی بولو
ملاحظہ و محاکمہ -

آخوند عبدالودود فتح الدینف
ادبی مصاحبہ -

میر محسن شیر محمد
پچاق کمیک گہ تایاندی -
ابراہیم کمال

اسلامدہ قاضیلق -
حسن الله توقتامیشف

جمعه نماز نندہ غی اذان
حقندہ

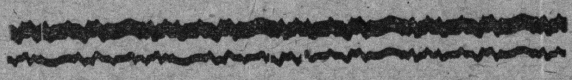
اشعار
مراسلہ و مخابره:

تاشکند ہم یاسازدن
یاشما اثرلر

خندق طور مشی (ادبیات)
حبیب زینی

مکتوبلر
✿ ✿ ✿ ✿ ✿

شور

عدد ۱۸

۱۵ ستمبر = سنہ ۱۹۱۷

محرری: رضا الدین بن قنبر الدین
ناشری: دم. ساکروم. ذاکر میفلد

۱۱ ذوالحجه - ۱۳۳۵ سنه

۱۵ سېنتابر - ۱۹۱۷ سنه

شورا د امر والو غ هار د امر

شيخ جمال الدين

۱۷

عقلی و علمى، نعلبجانبى و فلسفى

عهد عتيق و عهد جديدنى كوپ مرتبه لر مطالعه ايټكان، مونلرنك فرانسوزجه بولغان تفسيرلرندن كوپلرني كورگان ايدي. اسلام، يهودى، نصرانى دينلرني لازم درجه ده بلوچى اسلام عالملى ديب ابن حزم برله تقى الدين ابن تيميه نى (۱) سانى و «اظهارالحق» صاحبى بولغان رحمت الله الهندي نى شونلرغه الحاق ايتيه درايدي. «احمد مدحت افندي حقنده فكر كر نيچوك؟» ديوچى كه: «اولده ضررسز، لکن تگيلر برله مدحت آراسنده آيرما زور، تگيلر خصوصا ابن حزم برله ابن تيميه اوج دين نك اوجسینی ده طوغرى وفتی روشده بلگانلری حالدہ احمد مدحت مذکور دینلرني آوروپا حكيملرنيك اثرلری واسطه سی برله گنه بله در، كوروب بلوچى برله ايشتوب بلوچى البته بر درجه ده بولمى» ديب جواب بيرگيننى اوزم ايشتدم.

شيخ جمال الدين، مسلمانلرني قرآن مفاسینی بلوگه، شوندىن طوغرى فائده له نوگه اوندى و بوكونگى مسلمانلرنيك آكسز، نادان، قارشى و تيسكارى متعصب بولولرني قرآن كريمنى تفكرسز، تدريسز آكلامى اوقولرندن كوره در ايدي.

شيخ جمال الدين مذهب نزاعلریشی سويى، خصوصاً

(۱) ابن حزم برله ابن تيميه اسملرني باشلاب سيد جمال الدين دن ايشتكان بولسه كيرهك. درست، ابن تيميه اسمى، دواينيك عقايد عضديه شرحنده ايكي اورنده بار (۶۱-۱۵۱ نهجى بيترده) بو وقتده اوشبو اثرنى درس ايشتوب اوقوغان ايديك. لکن بو وقتده «ابن تيميه» سوزينى كوكل كوزم كورمى اوتكان بولسه كيرهك. خصيصاً دوانى بو اسمنى بر قدر مستهجن روشده ذكر قيله در. آنك سوزلرینه اشانوب طوروچى شاكردلرنك ابن تيميه نى حرمت ايتو اورنده دشمان كورولرى نيك باقين احتمال.

سيد جمال الدين اوتكون ذهنلى و غايت زبرك بر اذات بولوب كوكلرده بولغان سرلرني سيزوب طورادر، قارشوسنده بولغان آدملرنك فكرلرني يوزلرندن كوزلرندن اوقوب بلوب اوطورادر ايدي. عقلی مسئله لرده بيك دقتلى و دليللى قوتلى، سوزلى تاثيرلى بولادر ايدي.

مجلسنه كركان آدم، نى قدر قارشى و تيسكارى بولسه ده دليللرني ايشتو برله اطاعت ايتهرگه مجبور بولادر ايدي.

حفظى قوتلى بولوغه ايسه، اوز اوزندن اوقو اصولى برله اوج آيده فرانسوزجه اوگره نووى دليل بولورغه يارار.

سيد جمال الدين نك علمى ده عقلی برله متناسب بولوب عقلی و نقلی خصوصاً ايسكى فلسفه برله اسلام تاريخينى و اسلام مدنيتينى بتون شعبه لرى، فرعلرى برله بله در ايدي. اصل آنا تلى افغانچه بولغان حالدہ مشهور فارسى چهنى، عربچه نى آنا تلى قدر سويلى آادر ايدي. صوك و قتلرنده فرانسوزجه برله تور كيچه نى لازم درجه ده بلدى. عرب و فارسى تلرنده يازلغان اثرلرندن سيد مطالعه ايتمگان و كورمگان اثر قالغان بولسه ده ايندى بيك آز قالغاندر.

شيخ جمال الدين، اسلام دينينى نى قدر درست و طوغرى بلسه يهود و نصرارى دينلرینی ده شول قدر بله در ايدي. قرآن درجه سنده كوپ اوقوماسه اوقوماغاندر اما تورات و انجيل عموماً

حر و مستقل باشاو. سز شوشی چاره لار که کرگر، سز بر «دین»، که بر کتاب و بر پیغمبر که ایبروچی بر طوغان خلق بولو کر اوستینه آوروپالولر طرفندن ظلم و جبر کوروده ده مشترکسز، شونک ایچون سز بر برگرنی سویگر، بربر که یاردم قیلشگر، هیچ کیچکمی یا کا اصولده مکتبیر آچگر، اوقوروشلرینی یکلشدر، اوغلرگرنی قزلرگرنی اوقوتوگر، جمعیتلر آچگر، فقیرلرگرنگ قوللرندن طوتگر، برلکده اشله گر؛ اوقورغه یازارغه بلعی طورغان مسلمان قالماسون، عقلی و تهنی سلامت بولغان هیچ بر مسلمان اوزینگ طوغانی بولغان ایکنچی مسلمانغه صالحوب طورماسون، یوک بولماسون، ایندی اوزقول کوچلرگرنگ اوزوما گلای تیرلرگرنگ فائده سینی اوزگر کوررکه وقت یتدی! . . .» مضمونده نصیحتلر بره در ایدی.

سید جمال الدین حقنده محمد عبده حضرتلری اوشبو ماجرانی روایت ایتده: جامع الاز هرده مجاور بولوب طوروجیلرنگ برندن: «بو شهرکه افغانستاندن زور بر عالم کیلگان، خان الخلیلی که توشکان، حاضرنده شونده طورادر» دیب ایشتمده مونگ ایچون شادلانیم و شیخ حسن که خبر بیردم، زیارتینه بارو حقنده انی دیلمدهم، ایکالومز خان الخلیلی که کیتدک. بز بارغان وقتده آشاب اوطورادر ایدی، بزنی آشغه اوطوررغه قوشدی لکن بز عذر اوتدک آشامی غنه اوطوردق. شول وقتده قرآن کریمدن بعض بر آیتلر اوقوب شول حقهده مفسرلرنگ تفسیرلرینی و صوفیه لرنگ تأویلرینی حکایت ایتدی، اوشبو وقت بو آدم که اخلاصم توشدی و محبت باغلام، چونکه تفسیر برله تصوف اڭ سویگان علملرمدن ایدی، مونلرنی کوزمنگ نورلری و سعادتمنگ آچقچلری دیب اعتقاد قیلده در ایدم (مفتی حضرتلری شوشی اعتقادینی آخر صولونه قدر صاقلاندر دیب ظن قیلهمز) (۱).

رشید رضا حضرتلری اوشبو سوزنی سویلی: محمد عبده حضرتلری سید جمال الدین دن دوانی نگ «الزوراء» سینی، قطب نگ شمشیه سینی، مطالع هم سلم العلوم، فلسفه دن الهدایه، الاشارات حکمة العین، حکمة الاشراف اوقودی مونلرندن باشقه عقائد الدوانی، التوضیح هم التلویح، هیتمده الجغمینی و باشقه کتابلرنگ درس لرنده بولدی.

سید حضرتلری باشقه شاگردلری برله برلکده محمد عبده نی ده انشاغه، ادبی و اجتماعی، سیاسی و علمی مقاله لری یازارغه دیلمی و ترتیب قیله، خطابت که ملکه لهنده ایدی. استاذینگ شوشی اجتهادلری سیندن محمد عبده اوشبو بابلرده بیک زور و کمالات حاصل ایتدی. سیدنگ مجلسلری علم و حکمت، ادب و سیاست

سنیاک و شیعه لک اسمی برله آیرلورلی چیتلرنگ آباق آستنده قالورینه برنجی سبب بولغانلقنی اعتقاد قیلده در، سنیلر برله شیعه لرنگ برله شورلی هوا برله صو درجه سنده لازم دیب سویلیدر ایدی.

شیخ جمال الدین مسلمانلرنی کسب و هنرهم ده بایوغه دیملی، «اگرده مسلمانلر هنرسز کسبسز و فقیر حالده طورسه لر سفالت و ذلت که چومارلر عمرده ده بخت و سعادت که ایرشه آمازلر» دی ایدی.

جمال الدین نگ بتون فکری و سوزی مسلمانلرنی، ایرلرینی و قزلرینی اوقوغه، اوقوتوغه دیمله و دن عبارت بولادر ایدی اعتقاد و عبادتلرنی درست قیلور ایچون دین علمینی و آڭ آچار، بایلق تابار ایچون دنیا علملرینی اوقورغه ترغیب قیله و بو خصوصه:

«مسلمانلرنگ زبرا کلکتری، طریشلقلری، عقل و فهملری، اوز ملتیرینی نینلرینی سو بولری، یاراتلشلی انگلیز و فرانسوزلرندن کیم و باشقه توکل، شونک ایچون انگلیز و فرانسوزلرنگ قوللرندن کیلگان اشلرینی اشله و مسلمانلرنگ ده قوللرندن کیله چک، شولای بولغاچ آنلرنگ هنرلرینه ایس کیتاروب حیران بولوب یورو

اورنینه شول هنرلرینی مسلمانلر اوزلری بلورکه، اوزلری اشله رکه تیوشلی. حاضرنده ده مسلمانلر اشلیر لکن اشلرنگ اڭ آور الوشلرینی اشله ب بره لرده یکلری گنه قالغاندن صوڭ فرانسوزلرغه و انگلیز هم نیمچلرکه بره لر؛ تیمورنی پودلاب ساتالرده صوکندن شول اوزلری پودلاب ساتقان تیمورنی تگیلرندن مثقالاب آلالر؛

کیندر و جیتون سوسلرینی شالقان بهاسینه ساتالرده صوکندن شونلرندن اشله نگان سولگی، آش- یالوق، صالقیه کبک نرسه لرنی اوز آورلقلری آتون و کموش بیروب آلالر. مسلمانلر، نادان کشلرینی اوزلرینه امام ایوب طوتولری و قرآن بلعی طورغان کشلرینی «عالم» قیلوب یورتولری سیبلی آوروپالورلرغه قارا

اشچیلک خدمتی ایوب طوردیله، ما گلای تیرلری برله فرنگلرنی کیوندردیلر، یاصاندردیله، آشاندیلر و ایچرتدیله آنلرنی تمام سیمرتدیله، اوشبو سببندن آوروپالورلر سز مسلمانلرنگ مملکتلرینی ضبط ایتدیله ده موینلرگرغه منوب آدلاندیلر، حالبوکه سزده آوروپالورلر شیکللوک کشلر سگر، آنلر سیاسی یاقلر برله سزلرنی قسار، اقتصادی یاقلر بره قانلرگرنی سولوک اورتنده صوورالر،

اوصاللقغه قارشو اوزکنی صاقلو عزت نفس اقتضاسندر، اوزینی اسیر ایتوچیلرکه قارشو نوزوب طوروجی خلق نفرت ایتلورکه و دنیاده یاشامازغه تیوشلی، اکرده سز نفرت ایتلوکه رضا بولمسه گر باشقه لربک دنیاده یاشارکه تله سه گر. سیلرینه کر شوگر، آننگ سیلری ایسه آوروپالورلر بلگان علملرینی باو، آنلرنگ صناعت و هنرلری، کسب و سودا اصوللری برله آشنا بولو و آنلر توسلی

حیات حقنده، عمرانی کونی اشتر خصوصه جدی فکر یورتوجی آدملر گه ده اطلاق قیلنه در .

«فلسفه»، یونان سوزی بواوب «محبه الحکمه» (حکمتی سویو) برله ترجمه ایتوله . موکا ایسه اوزبک خاص مذهبی بولغانلرده بولماغانلرده (حکمتی سویو شرطی برله) کره در . بو کونده آوروپالورنک الکالوغ فیلسوفلری بولغان باکون حقنده بو ذات، حسی فلسفه ننگ آتاسی و امامی حساب ایتولسه ده حقیقت حالده اوزینه مخصوص یاگا بر مذهبی یوق ایدی، تألیف قیلغان اثرلارنده آرتق بر نرسه کورلمی» دیلر (۱).

بر دفترمه اوز قولم برله: «الفلسفه هی الحقیقه والفلسوف هو عاشق الحقیقه وکل من يعرف الحقیقه و یجهر بها اویعشقها فهو فیلسوف» دیب یازوب قویغانمن . البته موننی بر اورندن کوچرگان بولورمن، لکن قایدن کوچرگانمنی و کیم سوزی ایکانلگینی حاضر ایدی بلعیم، اونوتدم . نلهسه گنه کیم سوزی بولسون، بیک درست برسوز بولورغه اوخشی .

سید جمال الدین عرب و تورک هم فارسی مطبوعاتده «فیلسوف الشرق» دیب ذکر ایتولنه در . موندن ایسه موننگ علوم طبیعیه ده اوزینه خاص بر تورلی فلسفه سی بارایکان دیب آگلارغه تیوشلی توگل . جمال الدین، بتون عمرینی مسلمانلرنگ حاللرینی اصلاح قیلو و اسلام دینی مدنیت که خلاف توگلکینی کورساتو یولنده صرف ایکان کشیلردن ایدی . اوشبو طوغروده بو آدم بتون راحتینی فدا قیلدی، مملکتدن مملکت که یوردی، سویله گان فکرلری اوزینگ شاگردلری و مریدلری آرقلی بتون اسلام دنیا سینه تارالیدی، بو فکرلر عقل اهللری طرفدن تحسین برله قارشو آلدی، وفات تاریخی آرتده قالا بارغان صایون شهرتی و حرمتی آرتا و خلقلرغه یاقلاشا بارادر، اوشبو سیدن مشرق تاریخده موننگ اسمی زور اورن طوتدی، حتی ایرانده و تورکیاده بولغان انقلابلر و اصلاح حرکتلری موننگ طرفدن صالغان اورقلردن اوسکان نرسه لر ایتوب سانالادر .

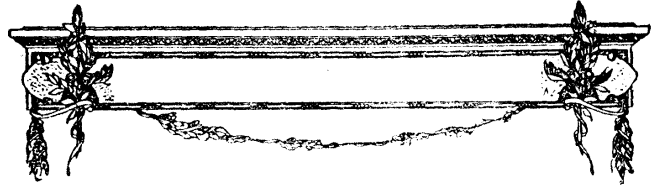
موکارغه «فیلسوف الشرق» عنوانی بیرلو شوشی اشلر سیندن بولوب علوم طبیعیه ده آبروم بر مسلکی بولودن توگل . «فیلسوف» دیب مشهور بولغان یونان فیلسوفلرینگ ده کوبلری علوم طبیعیه ده آبروم بر مسلک صاحبی آدملر توگل . شمول کشیلر گه «فیلسوف» اسمی بیرو یاراسه شیخ جمال الدین که «فیلسوف الشرق» اسمی بیرلو یارار . بلکه «فیلسوف الشرق و الغرب» عنوانی بیرلوده کوب بولمار .

درس لرندن عبارت بولادر ، محمد عبده ایسه شوشی درس لرنی اصلا قالدردیدر و سیدنگ کوله گه سی قیلندن آکا ملازمت ایتدردایدی، نیچه ساعتلر گه سوزلغان درس لر دن آنمی طورغان فائده نی ، زیرک کشیلر برگنه ساعت مذا کره سیبیلده حاصل قیله آلاز . چونکه درس بیروجی کشی ، شاگردنگ شول نرسه نی بله سی کیلوی برله بله سی کیلماوینی کوب تیکشرمی ، شونی اکلاب آکلماو برله ده کوب حسابلاشمی اما مذا کره وقتنده ایسه سوزلر سؤللرغه قاراب یوری، سؤللرده کوبسنتجه استفاده نیت ایتوچینگ بله سی کیلگان نرسه لرندن عبارت بولادر . درس لر ، آدیگا کیتورلگان آشغه، اما مذا کره ایسه اوزک تلهب آغان مخصوص بر طعامغه اوخشی . آدیگا کیتورلگان آش ایچنده سینگ تله گانگ ده، تلهمه گانگ ده ، سیگ فائده لیسیده ضرر لیسیده بولورغه ممکن . اما اوزک تلهب آغان آش ، بیلگولی ایندی اوزک ننگ نفسگ توشکان نرسه بولادر .

محمد عبده «ازهر» اصولچه متلر نی شرحلر و حاشیلر برله قاتشدروب اوقو، مؤلفلرنگ عبارت لرینه مناقشه لر و توجیهلر قیلو ، سؤل و جوابلر بیرو دن عبارت بولغان ترتیب برله اوقوب ایزانگان همده موندن بیک بیزگان کونلر نده مصرغه سید جمال الدین کیلوب چیقدی ، سید جمال الدین موکا بتونلای باشقه علملر و فنلر اوقوتدی همده بیک چیتون کتابلر نی و بیک آور فنلر نی بیک ییگل کیلوب و آچیق ایتوب اوقوتادر ایدی . شولای ایتوب سید ، محمد عبده نی ریک عبارت لر، ضعیف جمله لر، احتماللر، قال و قیللر میداندن چیقاردی ده حقیقت کوکینه کوناردی ، مؤلفلرنگ عبارت لری برله جوالودن آزاد قیلوب عالی علملر چیشمه سینه کیتروب کرتدی .

مونگ حقنده محمد عبده حضرتلری : «بو آدمنگ علمی ، معرفتی نی درجه ده ایکانلگینی لازم درجه ده تعریف قیلورغه کوچم یتمی ، مشککلر نی چیشو ، مثاللر کیترو ، دعواسینی دلیللر برنه اثبات ایتوده بز آنک نظیرینی کورمادک و هیچ بر آدم حضور نده ملازم بولغانینی و سوزی آستده قالغانینی ده بلمادک ، بزنگ بو سوزم ننگ درستلگینه آروپا فلاسفه سی شهادت بیرلر ، اگرده پیغمبرلردن باشقه لرغه بیرله طورغان علم و کمالات الله طرفدن موکا بیرلگان ایدی ، دیسه م مبالغه قیلو چیلردن بولمام» دی (۱) . محمد عبده شوشی روشده سویله سه اول کشینگ درجه سی نی قدر بولورغه کیره ک؟ «اذا قلت حذام فصد قوها فان القول ما قالت حذام» .

فیلسوف سوزی کوبره ک وقتده علوم طبیعیه که بنا ایتولگان خاص بر مذهبی بولغان کشیلر گه ایتولسه ده بعضی بر وقتلرده

درسلرندن مثاللر (۱)

VII

امتی تریبه ایشو مقدره

دیناده بولغان حیوانلر، آغاجلر و اوله نلر، انسانلر همه سی اوز بولوننده بولغان عنصرلرنگ اوز اولچله ولرنده طورولری و برینه مناسبتلی حالده دوام ایتولری سببلی ترکک عالمنده یاشیلر. بو معلوم.

اعتبار برله قاراغان وقتده «عقل» مونی بله و شونک برله جزم ایته. مذکور عنصرلر کیرهک خاصیتلری و کیرهک ماده لری اعتباری. برله اوزلرینک چیکه نگان مقدارلرندن آرتوب و کیموب کیتماز که بلکه تعیین ایتلگان اولچولرندن اوزگرماز که کیرهک، شوشی وقتده غنه تهنلر ایچون لازم بولغان «معتدل مزاج» توزوله و شوندی «معتدل مزاج» توزولسه گنه روح، اوز وظیفه لرینی ادا قیله آادر.

اگرده تهنده بولغان عنصرلرنگ بری، آرتوب کیتو سببلی باشقه لرینه غالب بولا باشلاسه طبیعی بو وقتده باشقه عنصرلرنگ خاصیتلری کیمی، کوچلری آزیاددرده تهن که خسته لک پیدا بولادر. تهن که خسته لک کیلو، عنصرلردن برینک، باشقه لرینه غلبه قیلووندن بولغان کبک خارجه کی نرسه لرنگ «مزاج» غه غایه قیلووندن بولادر. مثلاً تهن که سوق تیوب تهنده بولغان طبیعی اسمیلک که غالب بولوی یا که آرتق قزو تیوب ته تی یاندروی پشروی کبک.

اوشبو سبیدن تهنلرده عنصرلرنگ تیگز اولچله ولرده طورولرینی صاقلارغه یاردم ییرسون و شونی اوکره تسون ایچون حکما هم فلاسفه خالصاب «طب» و «بیطره» اسملی علملر تدوین ایتدیلر. بو علملر سبیدن جسملر ترکیب ایتولگان بسیط نرسه لر آراسنده غی موازنت (تیگزک) و مناسبتی صاقلارغه، هم ده خارجه کی عارضه لرنگ «مزاج» که غایه ایتمه ولرینه نظارت ایتوب طوررغه

(۱) بو باب، «تاریخ الاستاذ الامام الشیخ محمد عبده» اسملی اثرندن آندی. (ج ۲ ص ۲۶). مفتی محمد عبده حضرتلری بو درس صورتی: «اوتکان یکشنبه کیچه سنده. استاذمز جمال الدین الافغانی درسیته حاضر بولدق. درسده معتبر شاگردلر، معلملر و حکومت مأمورلری کوب ایدی، امتی تریبه ایتو حقنده بزگه اوشبو روشده درس سویله دی» دیب باشلی.

ممکن بولاچقدر. اوشبو علملر یاردمی برله اوزیننگ تیوشلی بولغان درجه سندن اوزگارگان و اعتدالندن چیقغان «مزاج» نی اعتدالینه کیترو، اصلی حالینه قایتارو یولی تابولاچقدر. بو اشلر نی حیوانات و نباتات نوعلرینی، اوز قاشنده معلوم بولغان مدرت که قدر صوزوب طوروی ایچون الله تعالی طرفندن توزولگان ازلی بر حکمت و عجب بر صناعت دیب آگللو تیوشلی.

نباتات عالملری، هر بر اولهن و آغاج اوسه طورغان اوزنلر نی تایلر، هوالرنگ مساعد بولوب بولماولرینی آیرالر، اوسوینه مساعده ایته چک هوانگ مدتلرینی بله لر، یرنی توزه تو و اوسدرو قوتینی کوچله ندررکه یاردم قیله جق ماده لر نی قوشه لر و باشقه چاره لر نی ده کوره لر.

طیبیلر ایسه آشالا و ایچوله طورغان نرسه لرنگ ماده لرندن بحث ایتلر، مزاج ایچون و مزاجنی معتدل طوتو ایچون ضرور بولغان نرسه لر نی بله لر، نیندی هوانگ مزاج غه فائده لی بولوب نیندی هوانگ ضروری ایکانلگن آچیق آکلیر، بوزولغان مزاجلر نی اولگی اعتدالینه قایتارو ایچون یاردم یره طورغان دوالر و آنلرنگ ترکیبلری، مقدارلری همه سی مونلرغه تجربه آرقاسنده معلوم بولغان و صو ایچو، ایچه سی کیلونی بتروی قیلندن بلنگان، شوشی علم و تجربه سبیدن مونلرنگ بوزولغان مزاجلرینی، اعتدالندن چیقغان عنصرلر نی اعتدال که قایتارو و سلامتله نو طوغروسنده یاردملری تیه. مونلرنگ عمللری و اجتهاداری سببلی بیک کوب خسته بدنلر توزه له لر، اولگی سلامتکلرینی قایتارا آالر.

اوشبو سبیدن طیب (دوقتور) بولو ایچون تاریخ طبیعی هم ده نباتات علمی برله آشنا بولو کیرهک، بو نرسه لر بلنگان تقدیرده اولهن و یاپراقلرنگ خاصیتلرینی بلو، فائده لرینی ضررلرندن آیرو مزاج غه دوست و دشمن نرسه لر برله آشنا بولو، خسته لکلرنگ سبیلری و علتلری، اعراضلری و تاریخلری، خسته لکلرنگ آورقلری و یگملکلری هم ده عمرلری کبک اشلرنگ همه سندن تفصیلی برله خبردار بولو لازم. بو نرسه لردن معلوماتی بولماغان دوقتورلر، طیبیلرنگ بولولرینه کوره بولماولری یاخشیراق. چونکه بو اشلر نی بلنگان طیب اوزیننگ نادانانی سببلی خسته لکنی آرتدرا و کوچله ندره طورغان نرسه نی دوا ایتوب ییروی و یا که بتولای ضررلی بر نرسه حقنده اوزنجه وصیت قیلووی، عقل اوکره توی ممکن.

شوشندی یا گلش کیگلشلر بیروچی نادان طیبیلر کوب وقتده آدم لرنگ هلاکتلرینه سبب بولالر. «نادان طیبیلر اولم فرشته لرینک خبر چیلری» دیگان سوزنگ مناسی شوشی. چونکه بعض بر وقتده خسته کیشیلر دوا استعمال ایتمی بلکه طبیعت تریبه قیلووی سببلی ده

«وقت»، اداره ستره

مملکت احوالینک بولغانووی سبیلی برآزغە طوقتالوب طورغان «وقت»، غزتهسی بو صوگنی کونلرده باش محرری فاتح افندی کریمفناکده محرراکنی طاشلاوی سبیلی ینە اوزاغراق وقتقە طوقتالورغە مجبور بولدی. «وقت»، ادارهسی غزتهنک تأسسندن بیرلی طوتوب کیلگەن مسلیگینه موافق برمحرر چاقرب غزتهنی اوزاقلامی ینەدن چغارو اجتهادنده بولاچاق. کیلهسی یانوارغە قدر «وقت»، نی چغارو میسر بولماغان تقدیرده مدتی طولماغان آبونه آقچه لاری غزتهنک طوقتاغان کونندن حساب ایله محترم اوقوچیلارینه اعاده ایتوله چکدر.

ناشرلر نامنه : ذا کر رامییف.

سلامتله نالر.

یوقاریده سویله گان علملردن، طبییئرنگ کامل خبردارلقلری لازم بولو کبک امین، عذیف، شفقتلی و مرحمتلی بولولری ده لازم. موندی کالاتاری بولماغان طبییئرنگ اوزلرینگ علملرینی، اوزلرینگ مرتبهلرینی سؤ استعمال ایتولری ممکن. علمینی اورینی سؤ استعمال ایتودن تارتلمی طورغان طبییئرنگ بولوینه کوره بولماوی یاخشیراق.

•••

بر برینه خلاف و ضد بولغان بسیط عنصرارنگ بر اولچاو برله طورولری سیندن ته نلرده گی حیانتنگ معتدل مزاج حاصل ایتوبده، برینگ غلبهسی برله شول مزاجنگ اعتدالدن چیقوی و تهنگ خستهله نوی لازم کیلوی قیلندن انسانلرده غی کالات روحی ده بر برینه ضد بولغان خلقلر و بر برینه خلاف یاراتلغان ملکهلرنگ بر اولچاوده و تیوشلی مقدارده طورولری لازم. انسانارنگ سعادتلی و فضیلت برله عمر سورولری شوشی اش که باغلا نادر. اگرده انسانلرده بولغان خلقلرنگ بری یاکه بر آزی اوز اولچاولرندن آرتوب کیتسه لر اول وقتده انسانلرده بولغان کمالات روحی و فضیلت اعتدالدن چیقوب بوزولور و رذالت خسته لگی برله خستهله نوب شقاوت کسب قیلور، معنوی هلاکت چوقورینه توشوب کیتارده ضایع بولور.

مثلا انسانلرده «جرات» و «مخافت» اسملی بر برینه ضد بولغان ایکی خلقنگ بولووی همده اوزلرینگ تیوشلی اولچاولرنده طورولری لازم. شول وقتده غنه مونلرنی اوز اورنلرنده استعمال قیلو و هر برندن فائدهله نو ممکن بولادر. چونکه «جرات» و «شجاعت» دن محروم قالوی سببلی انسانلر اوزلرینی صاقلی آلبلر و حیاتلری ده خطر آستده بولادر. اگرده «مخافت» اوز درجه سندن اوزسه اول وقتده «تهور» بولادر و هیچ نرسه دن قورقمی، نی اوزی و نی ملتی و دینی ایچون فائده بولمی طورغان اورنلرده ده اوزینگ هلاکتینه قدر باروب یته در.

«اقتصاد» برله «سخاوت» ده شولای. «اقتصاد» برله «سخاوت» بر برینه خلاف خلقلردن بولوب مونلر بر برینه ضدلر و معارضلر. لیکن اوزلرینگ تیوشلی درجهلر نده گنه بولولری ضرور. مونلرنگ معتدل درجهلری ایسه عقل و شریعت همده مروت جهتدن تیوشلی اورنلرده کیره ک مقدارده مالی صرف ایتوب وشوندن باشقلرده قسوب طوتودن عبارت. اگرده بویکی خلقلر اوز اولچاولرندن چیسه لر مثلا اوزینگ ته نینی تریه قیلورلق و جانینی صاقلارلق درجهده آشاو ایچو، کیو سالودن، عائله سینگ اصلی حاجتلرینه صرف ایتودن، شریعت و مروت پیورغان اورنلرغه

بترودن طبییلوب طورسه بواش سارانلق بولوروسارانلق غه باغلا ناطورغان هر بر بلالر، زحمت و مشقتلر موکا تفرعله نور. اگرده «سخاوت» اوز درجه سندن اوتوب کیتسه بو «اسراف» غه کرر. «اسراف» نگ نتیجهلری معلوم.

سوزنگ قسقهسی شول: انسانلرده بولغان ملکه فاضلهلرنگ هر بری ایکی توری و بر برینه ضد بولغان خلقلرنگ اورتالرنده غی نقطه دن عبارت. شوشی اورتالق و شوشی نقطه هر وقت اعتدال برله طورورغه، اوزینگ ایکی یاقده غی چیکلرندن جیت که چقمازغه تیوشلی. اگرده شوشی شرط بوزولسه و اورتالق، اورتالقدن چیقوب بر یاق غه آوشسه و اوزینگ چینگندن چیقوب کیتسه بو وقتده هیچ شبهه یوق «فضیلت» نظامی بوزولا، سعادت یورتی، کیره ک دنیاوی و کیره ک اخراوی بولسون تمام یمرله در.

ایکی توری بر برینه ضد بولغان خلقلرنگ اوز مرتبهلرندن چیقوب کیتولری و اوزینگ قارشوسنده بولغان مخالفلرینه غلبه ایتولری سببلی «فضیلت» نگ هلاک بولوی قیلندن طشدن بر نرسه غلبه قیایوی سببلی ده فضیلت، اعتدالدن چیقادر و هلاکت یولینه کره در.

طشدن بولغان غلبه و هجوم که مثال ایتوب آدم بالاسینگ نفسینه، روحینه بوزوق تریه بیرلونی مثال ایتوب کورساتور که ممکن. آدم بالالرینگ نفسلری، روحلری، طشدن بولغان یاخشی تریه لر تاثیر برله یاخشیلانولری عالی ملکه لر حاصل ایتولری ممکن بولو قیلندن بوزوق تریه تاثیر برله بتولای بوزولوب کیتولری ده ممکن و هر وقت کورلوب بلنوب طوراً طورغان «اسراف واقعه» در.

آدم بالالرینگ بوزوق ملکه لردن، سؤ اخلاقدن صاقلانولرینه و هلاکتدن قوتلورلرینه یاردم بیرسون ایچون «تریه» همده «تهذیب اخلاق» اسمنده علملر دنیاغه چیقارلایلر. بوزوق تریه سببلی بوزولغان «فضیلت» لرنی، درست تریه یاردمی برله اولگی اعتداللرینه قایتارو البته ممکن. حسی خسته لیکلر حقنده طب علمی یاردم بیرسه تریه بوزوقلغی سببلی بوزولغان نفس و روحلر، هلاکت یارینه کیلگان «فضیلت»، درست تریه سیندن اولگی سلامت لگنی قایتاروب آلو ممکن.

ر. ف. (آخری بار.)

آلتی شهر تاریخندن بر پارچه

(ایرکه بک تاریخندن)

ایسه ده بو سفر قول بیرمیچه آق صوغه یاندی. خواجه :

از ضعف دل زردی رخسار میندیش
در عشق قدم : که زمشوق مددهاست

هواجه لر ننگ کبلوی (۱)

مخدوم اعظم خواجه ننگ اسحاق اسملی بر اوغلی (۱۱) نجی عصر باشلرنده «سمرقند» دن «کاشغر» گه کیلیدی. اول وقت محمد خان آق صوده ایدی. اول کاشغر گه خواجه کیلگان خبرنی ایشتو ایله «دیدار» کورمک ایچون آشغوب خواجه حضورینه یوگردی. ملاقات حاصل بولغاندن صوگ خواجه: «اسمگر نیچک؟» دیب صورتی. خان: «محمد» دیب جواب بیردی. خواجه: «اورتندن طوروب - مینی بودیار گه جذب ایتوچی عامل ده سز ننگ شول مبارک اسمگوردر» دیدی. خواجه محمد خاننگ کوکلینه اوخشادی

بیتینی یازوب محمد خانغه کوندردی. محمد خان مکتوبنی آغاچده خواجه ننگ خدمتینه باردی وقول یروب مرید بولدی. صوگره قاسم و یوسف خلیفه لر اوزلر ننگ مرید و مخلصلری ایله «خوتهن» طرفندن کیلوب خواجه غه قول بیردیلر. بوایکی خلیفه ننگ بویله خواجه غه بیرلورن کورگچ کاشغر اهالیسی ده تماما خواجه غه اعتقاد باغلا دیلر. مرید و مخلصلر دقترینه قید ایتلیدیلر. خواجه، کاشغر خلقن اوز اداره سینه آغاندن صوگ «یار کند» طرفینه یوردی. یار کندنگ حاکم و معتبرانی خواجه نی یوک عزت واکرام ایله قارشی آلدیلر. عبدالکریم خان خواجه بلهن کورشمکچی بولوب اول توشکان مهران خان غه بارغان ایدی. خواجه خلوتخانه ده ایدی. خاننگ کیلگان خبرن ایشته ده «اول مغول» دیه چغاغره آشقما دی و اوینه ده قبول ایتمه دی. خان بر آز کوتدی ده چقماغاج خفا بولوب یاندی. شول سیلی خان بلهن خواجه آراسنده «کوکل آغرغی» پیدا بولدی. خواجه یار کندده اوزاق طور میچه «خوتهن» گه یونه دی. یوله «توقر کنت» خلقی آنی استقبال ایتوب تولا «پیش کستا» لر تارتیدیلر. (هدیه لر بیردیلر). خواجه خوته ننگه باقلاغان ایدی قریش سلطان شهرنگ معتبرلری بلهن خواجه ننگ قارشیسینه چقدی. وکوب نیاز مند لکلر کورسه ندی. خواجه خوتهن خلقن ده اوزینه بوی صوندردی. مرید و مخلصلرن کوبه یتوب «چره» گه باردی. چره ده ارشاد بیرو (قارماق سالو) ایله مشغول ایدی. شول وقتلرده قریش سلطانتنگ خاتونی اولدی. قریش سلطان اوز ننگ اوغلی خدا بنده نی چره گه بیروب خواجه نی آلدردی. میت دفن قیلنماغان ایدی نه لی. قریش سلطان یه شلی کوزی ایله: «ای الوغ خواجهم! مینم خانونمنی ترگر کر!» دیب یالوندی خواجه: «بو خبرنی میگا بالدرراق بلدروگر لازم ایدی، حاضر بولمی ایندی» دیدی. قریش سلطان خواجه ننگ بو سوزینی نیچک مطالعه قیلورغده

(۱) مغول و چغتای خانلغی بورنغی شوکتن یوغالتوب انقراضه یوز یونه لدرگان ایدی، بورنغی غیرت و قهرمانلق سونگان، صداقت و اتفاق ییی اوزلگان ایدی. حکومت و مملکت ده جهنگی قار شیکللی آروب بتهر گه گنه طورا ایدی. خواجه لر ننگ بو یرگه کیله باشلاولری گویا شول فارنی کبسه تورغان «بیل» بولوب توشدی. اینکچی عباره ایله ایتکانه بو اش انقراضنگ براغت استهلالی ایدی. اشلر شولای بولوب طورغانی حالده خانلر غفلت ایتیر و خواجه لر نی کوکلگه قدر کورر ایدیلر. اول چاقده نیچک بولسه ده بولغان، ایندی اول زمانلر اوتوب کیتکان. بونی یازودن مقصود مزده بو کونگی باشلرنی تنبیه ایتوب آنلرنی عبرتله ندرودر. خواجه و ایشلردن آلتی شهر گه و عموم تورک ملتینه بر بوللوقده منفعت تیه دی. آنلرنک دعا و کرامتلرندن بزگه توزان قدرده فایده کیلمادی. توغروسی آنلر دعا و کرامت صاتوب اوز قورصاقلرن طویدر وچی بنده لدردر. آنلر ترک وقتلرنده بابالرمزنی آداغان کیلک بو کونده شولرنک قیرلرندن یاردم طلب قیلوب آلدانوچیلر ده آز توگدر. مینه چه خواجه لر ننگ نه اوزلرندن ونده قیرلرندن یاردم کوتو بوتونله ی بوش و بیوده بر هر کندر و بلکه بو اش ضالاندر. سعادتتی قیرلردن اولکلردن کونمیچه ترکلردن کوتو لازمدر. قبر باشنده قرق کون یغلاب اوپوردن هنر ایه سی بولغان بر نصارا یاشنده بر ساعت طورو افضلدر. یعنی سعادت ایدیه علم و هنر گه باغلیدر. قبرستان اولکلر گه مخصوص بر یورطدر. آنده اولکلر یاتا. بس آنده بارغان کشیده اولکلدر، تری میتر.

ن. ی.

مقصودن حاصل قیلوب سمرقندغه قایتوب کیتدی.
ایشته خواجهلرنک ملتکه قیلغان خدمتاری!
نوشیروان یا وشف . (خوتەر).

تورکیانی بولو

تورکیا دولتی، أوروبا حکومتلری اوز آرلرنده بولشولری
حقنده حرمتلو حسن صبری افندی «ملت» غزتهسند اوزون بر
مقاله یازغان ایدی. شول مقاله نی قسقاتوب «شورا» غه کوجره من:
روسچه مطبوعاتنی و ادبیاتنی اوقوب باروچیلر اولدیمیر
ژابوتینسکی اسمینی بله لر. بو آدم، شاعر بولوی برله برلکنده
زور نالیستده. بو کونده انگلیز اردوسنده عسکر بولوب خدمت
ایتدر.

ژابوتینسکی، تورکیا انقلابدن سوڭ اوزون وقتلر استانبولده
طوروب تورکیانگ معیشتی و حیاتی برله آشنا بولغان، دنیا صوغشی
باشلانغاندن بوکونگه قدر چناق قلعه و مصرده غی صوغشلرنی
کوزه توب طورغان.

سوڭ وقتلرده ژابوتینسکی انگلیز تئنده «تورکیا و صوغش»
اسمنده بر کتاب یازدی. بو کتابده باشندن آخیره قدر تورکیا
حقنده سوز سوبلدر.

«اوشبو دنیا صوغشنده تورکیانگ اوبنی طورغان رولی
نیندی نرسه؟ تورکیانگ کیله چکی نیچوک بولاجق؟» روشنده
-ؤاللر بیرگاندن سوڭ «بو صوغشنگ نامری آناطولیده بولوب
صوغشنگ اصل مقصودی ده آناطولی، اگرده تورکیا بو صوغشده
بولنمی قالسه ایکنچی بر صوغشده بولنه چکدر» دیب جواب بیردر.
تورکیا، نی سبیدن بتارگه محکوم بولدی؟ دیب سؤال
بیرگاندن سوڭ ژابوتینسکی تورکلرنی ماقارغه کرشه، گویا آنلر
یاقلی بولوب سویله وچی کشی روشنده کورلده سوڭندن تورکلرنک
بتولری شبهه سز ایکنلکن دعوی ایتوب اوشبو روشده سوز سوبی:
«تورکیا دولتی، یاش تورکلر قولینه کرگاندن سوڭ اولگی
وقتینه کورده ده بوزولدی. یاش تورکلرده مملکتتی قوتقارلق
کوچ یوق، آنلر اوزلری طوققان سیاستنی اوزلری ده بلمیلر.
چونکه یاش تورکلر فرانسیده طوروچیلر برله تورکیانه یاشاوچیلر
اسمنده ایکی طائفه دن عبارت. فرانسیده طوروچیلری

بلمیچه تمام آبدراشده قالدی. اول: «خوجهم کیسه البته ترگر»
دیب اعتقاد قیلا ایدی. شول اعتقادی آنی خواجه غه التجا قیلورغه
اوندی وتکرار: «ای حضرت خوجام، آنداغ دیماسونلر. البته
ترگسونلر!» دبه یالوارر ایدی. خواجه: «اش اوتدی ایدی
الگاریره ک دیسه کز کیره ک ایدی» دیب قطعی جواب بیردی.
قریش سلطانده خاتونی نگ ترلووندن امید اوزوب خواجه دن
خفه بولدی. خواجه ده: «اوزینگ خواجه بولوب طوروب بر
خاتوننی ترگزه آلمانینه بورچلوب وشول سبیلی خلق نظرندن
توشونی اعتبارغه آوب» خوته ندن اوکچه کوته ررگه مجبور بولدی.
کیتدی آقصوغه.

خواجه نی محمدخان فوق العاده بر طنطنه ایله فارشی آلدی.
خواجه محمدخان حقنده بونگ اولادی پادشاه بولغای دیب «نفس»
(نه نفس) قیلدی. آقصولقردن ده بعض آدملر مرید بولدیلر. لیکن
ایقباد و اعتقاد قیلماغان کشیلرده کوب ایدی. خواجه، قوتلوق محمد
میرزا - جراس نی یائینه چاقره ب: «خاق نی سبیدن بزنگ صحبتمز که
کیلی؟» دیب سورادی. مرزا تعظیم ایله: «مین خلقغه ترغیب
بیرای» دیب اهالیگه بو روشده نطق سوبلی باشلادی:

خواجه نک بو دیارغه تشریف قدم بویورولری بزله ایچون
دنیا و آخرتده سعادتدر. نجاتمزده آنک اینه گن طوتوغه باغلیدر.
سعادت ابدیه گه ایرشرگه تله گان کشی مطلقا حضرت خواجه نک
اداره پیرانه سینه کررگه و مرید بولوب آکا تابورغه تیوشدر.
دیدی. شول وقت برکشی سوز قوزغاب: «چیتدن برکشی کیلوب
اوزینی خواجه و عزیز دیب تقدیم ایتسه بز آکا اشانمایمز. بزنگ
خواجه مز بر خدادر» دیگان ایدی، شولزمان شتر خلیفه، خلقنی
جروب باروب قولنده غی تایاغی بلن مذکور منکرنی شونداغ اوردیکه
یر بله ن یکسان ایدی. آقصولق خلقی بو بهادرگه رحمتلر اوقودیلر.
صوگره نه کرناهب مریدلر آرتا طورودی. خواجه، قوتلوق محمد
مرزانی جراس قه دعای خیر قیلدی. بونگ برادری مامق مرزاغده
خیر دعا قیلدی. صوگره ماموق مرزا خواجه دن فرزند طلب
قیلدی. خواجه درحال قول کوته روب دعا قیلدی. ودعاسی قبول
بولدی. ماموق مرزادن ۵ اوغل ۷ قز وجودکه کیلدی. قوتلوق
محمد میرزادن ۸ اوغل ۴ قز وجودکه کیلدی. قوتلوق مرزا بوورقلرنی
جمع قیلوچی نگ (محمد بن فاضل نک بولا) اوچونچی باباسی بولادر.
خواجه آقصوده مرید چیناب بولغاندن صوگره «کوجار» غه
سفر ایدی. شتر خلیفه نی وکیل قیلوب طورفانغه بیردی. لیکن
طورفان خلقی شتر خلیفه گه اخلاص قیلما دیلر. کوجار اهلی ایسه
اویلابده طورمیچه خواجه غه مرید بولدیلر.
خواجه «آلی شهر» نی غام «مرید» ایتوب بترگاندن سوڭ،

شوندی بر سیاست قوللانورغه مجبور بولديلر. «مدنی» و «انسانیتلی» بولغان آوروپالورنك توركیانی بولهرگه حاضرله نولاری کوبدهنگی اش. آوروپالورنك «شرق مسئلهسی» اسمی برله طوققان سیاستلری توركیانی بترو ایچون ابدی. توركیاده بولغان هر بر فتنه، آوروپالورل طرفندن اورتاغه چیقارلغان «شرق مسئلهسی» نك کيسا کلبیدر.

ژابوتینسکی، بو نرسه لر نی بیک یاخشی بله لکن آوروپالور قیلندن حقلقی یاشرونی «دیپلوماتلق» حساب ایتوب اوز بلگانینگ خلاقینی سوبلی.

ژابوتینسکی، توركیانی بولهر ایچون سبب قیلوب، توركیاده تورك کلتنگ آزلقلرینی سبب ایتوب طوغری توکل. بو کون توركیاده ۲۹ میلیون جان حسابی بولوب مونگ ۱۶ میلیونی خالص تورك اوغلی توز کدر. آندن صوگ ۷ میلیون مسلمان عرب و ۲ میلیون مسلمان کورد بولوب قالغانلری روم، نهرمن، قبطی و باشقلر. بر مملکت گه اییه بولو حقی، جان حسابلری کوبره ک بولغان قوم اوستنده بولسه و شول سببلی ده بر میلیون یاروم اهالی دن باری ۶۰۰ مکی گنه تورك بولغانلقدن استانبول غه تورك کلتنگ اییه بولمازلقلری لازم کیلسه، بو کون روسیه نك پایتختی بولغان «پیتروغراد» شهرینگ کوبره ک الوشی روس توکل. قاقاز، توركستان غویر نالرنده روسلر باری بوزده یش گنه مقدارنده. یوقاریده غی قاعده گه قاراغانده آوروپالور روسیه نی ده بوله چکلرمی؟..

ژابوتینسکی نك منطقینه عقل بیتمی. تورك کلت آز بولغانلقلری ایچون استانبولنی تورك کرده طومازغه تیوشلی بولسه برگنه داننده روس بولماغانی حالده شول شهرنی نیندیدر برسبب برله روسیه گه بیر مکچی بولادر؟.

بو کونده انگلیزلر و فرانسزلرنك هندستان، مصر، فاس و تونس مملکتارینه اییه بولوب طورولرننگ سببلی شول مملکتارده انگلیزلر، فرانسزلرنك، باشقلرغه کوره کوبره ک بولولریمی؟ یا که شول مملکتلر گه تمام مختاریت بیرر ایچونمی؟..

هیچ بری ایچون توکل. بلکه شول مملکتنك بابلغینی آلق، سوت وقایماغینی ایچمک اهالینی ایسه اسیر قیلوب طومتق ایچون. بو «امر واقع» نی انکار قیلورغه مجال یوق.

آوروپالورل بیک قزق بر خلق. بو کون اوز مملکتلری دشمن طرفندن بالفعل آتوب ضبط ایتنوب طورادر اما آتلرننگ زورناللری، سیاسیلری توركیانی بولو، بوغازلرنی آلو فکری برله شغلله نلر. اگرده مونلر شوشی حاللرنده دوام ایتسه لر کوب زمانلر اوتماز «شرق مسئلهسی»، «توركیانی بولو مسئلهسی» اورنینه «غرب مسئلهسی» اسمنده باشقه بر خدمت چقار.

فرانسزلردن مرکزیت فکرینی اوگره نگا زرده توركیانی ده شول اصول برله اداره ایتمکچی بولالر، اوزلرننگ توركیا حیاتدن بتونلای خبرلری یوق، توركیادن آیرلوب اوزاق وقتلر جیتده طورغانلقلری سببلی مملکت اداره سی اوز قولارینه کرو برله مونلر شاشوب قالدیلر. ایکنچی طائفه لری ایسه بتون عمرلرینی توركیا ایچنده اوتکارواری سببلی آوروپا حاللرندن خبرسزلر، آوروپانگ علملرندن، فن و هنرلرندن معلوماتلری یوق. شول سببلی مشروطیت بولو برله اش بتکانلگینه و ایندی توركیانگ سلامت حالده قلاجغینه اشاندیلر. «بیگل آلتغان حریت، اشانچلی توکل» دیگان قاعده نی یاش تورك بیک صوگ بلدیلر. یاش تورك کلت، فرانسیه ده غی مرکزیت اصولینی، مختلف ملتار دن عبارت بولغان توركیاده قورورغه و یاشاتورگه تله دیلر. توركیانی خراب ایته چک نرسه، شوشی ملتچیلک و مرکزیکدر. تورك کلت، اوزلری باشقه قوملر گه کوره آزراق بولغانلری حالده توركیاده تورك کلت سیاستی برله شغلله نلر. چونکه توركیاده ۲۱ میلیون قدر جان حسابی بولوب شوندن باری ۷ میلیونیغنه تورك کدر. قالغانلری عرب، روم، نهرمن، کورد، یهود و درزی هم باشقلر. تورك کلت، باشقه ملتارنی کوچلب تورك ایتارگه طریشارلر. آرنوادلرننگ باش تارتولری، ماکیدونیا نك قوللرندن کیتووی، عرب و نهرمن فتنه لری هر بری شوشی تورك کلت و مرکزیت مسئلهسی سببلی بولدی.

توركیانیگ شوشندی حالده ایکانلگینی کورگان آوروپا حکومه تلی هر بری اوزلری ایچون توركیادن آلوش صوری باشلادیلر. روسیه، بوغازنی صوری. چونکه استانبول غویر ناسنده بر یارم میلیون جان حسابی بولوب مونگ باری آلتیوز مکی گنه تورك کدر. فرانسزلرننگ کوزلری سوریه ده، انگلتره، عربلرنی حمایه ایته در.

•••

ژابوتینسکی کتابنده درست سوزلرده بار. شونگ برله برلکده حسیات و خیال گه بنا قیلوب یازغان سوزلرده یوق توکل. ژابوتینسکی نك کتابینی اوقوغانده بزنگ کوز آدمزغه حاضرگی روسیه نك حالی کیله.

اگرده توركیانیگ خراب بولوینه آوروپانی غنه بلوب ده توركیانی بلمی طورغان هم ده توركیانی گنه بلوبده آوروپانی بلمی طورغان ایکی طائفه (یاش تورك کلت) نك ملیت و مرکزیک مسئله لری سبب بولسه، روسیه نی بوکونگی حال گه نیندی نرسه لر و نیندی حاللر کیتوردی؟..

درستینی سوبلهر گه کیره ک: آوروپالورنك توركیانی بولهر گه حاضرله نولرینه یاش تورك کلتنك سیاستلری سبب توکل بلکه آوروپالورنك توركیانی بولهر گه حاضرله نولرینه قارش یاش تورك کلت

قریسز اسرارن امتکه تپوشنجه آگلارغه و آگلآتورغه وقت یئدی. قرآن حقنده یاشلر شوندی سوزلر آیتسه آننگ عیبی حقنده مینمچه اوچ طائفه مشترکدر: (۱) یاشلر، (۲) علماً دین (۳) ایسکی حکومتممز. چونکه یاشلر عاقل بالغ بولا طوروب احکام شرعیه نی بلورگه اجتهاد ایتمه مشلر. علماً دین ایسه یاشلرنی معنوی بالاری کوروب احکام شرعیه و اسرار قرآینه نی آلاغه آگلآتوده قصور ایتمشلر. ایسکی حکومت ایسه معناسز خفیة و کوچل سینزورلری ایله علماغه حر روشده قرآن و دینی سویله رگه مانع بولمش.

مینمچه حاضر آندی یاشلرگه «من اهتدی فانما یهتدی لنفسه و من ضل فانما یضل علیها ولا تزر وازرة وزر آخری» آیتن اوقوب معناسن بلدرو ایله برابر علماً دین گده خدمت دینی نی ادا قیلورغه جدی روشده شروع ایتو لازم.

زمان، علماً دین آلدینه خیلی مشکل مسئله لرنی چقاردی.

مثلاً بیک تیز زمانده برده تأخیرسز مسلمان یاشلرینه اسرار شریعتی بلدرو عالم انسانیتی سعادت دارین غه موصل بولوردای و قرآن مضمن بولغان قانون اساسیلرنی یاشلرگه آگلآتو، تعلیمات قرآینه دن مفهوم بولغان عدالت اساسینه بنا ایتولگان حقوق انسانیه نی دوشوندرو علماً دین اوستینه خدمت لری لازمدر. دین عالم لرنیک اخلاص خدمت لری یاشلرنگ بعض مجلسلرده مین: شریعتکز ایله نیشلم؟ بیک سوزلرینه و بعض مجلسلرده شریعت دیب آوزغه آغانده «بخاری شریعتی؟» دیوب استهزا قیلولرینه خاتمه بیره چکدر.

اسلامندن قبل حضرت عمر (رضی الله عنه) اسلام اوچون ایک دهشتلی دشمن بولوب مکه مشرک لرننگ بیوک جمعیتلرنده بیرلگان قرار و اتفاقه بنا رسول الله نی اولدرو عمر گه لازم ایتولوسیبلی قطعی روشده رسول الله نی اولدررگه بارغانده یولده کیاوی ایله قز قرداشینگ ایمان کیتورلرن ایشتوب رسول الله غه قدر اوق آلا رنی باروب اولدریم دیوب قرداشی اوینه باروب ایشکدن قرداشینگ قرآن آیتلرن اوقوغانینی ایشتوب فی الحال قرآننگ عظمتی حضورنده بوگولوب ایمان ایله مشرف بولوی اسلام تاریخینگ ایک طنطنه لی صحیفه لر نندندر. شول وقت قرداشی قرآن اوقوماینچه عمر رضی الله عنه اوستینه «سین کافر! سین شوندی، موندی!» دیب گنه قچقرغان بولسه اسلام اوچون بیک بیوک فاجعه بولور ایدی.

ینه علماً اوچون کیچکدروی ممکن بولماغان خدمت، قرآنی روسچه غه ترجمه قیلو مسئله سیدر، بو مسئله ده، طبیعی روشده میدانغه جفا، حریت دینییه بعدنده باشقه بیرلرده مهتدیبلر اولدقی کبی «مهسکهو» شهرنده ده اسلام دینییه چغوچیلر کوبه بوب

چونکه شرق خلقلری آوروپالورننگ اوینلرینه موندن سولگده سیرچی بولوب طوراً آمازلر. آوروپا خلقلری اگرده همیشه شرقی تانی آلماسه لرده شرق خلفی ایندی آوروپالورنی بیک یاخشی تانودی، آننگ بر فاحشه خانون ایکاندیکینی ایندی بلدی، نیچه عصرلردن یاصاب و جیوب کیلگان داریسی شارنلاب اوزلرینی اوچراچاغینه ایمان کیتوردی. عمری بار کشی مونی کوره چکدر.

ملاحظه و محاکمه

۲۱ نجی عدد «دین و معیشت» مجله سنده عبدالله اقدی عصمة اللین طرفندن اوشبو روشده سؤالر یازلغان:

بر جمعیتده بر مسئله چغوب شریعت، نی قوشسه شونی اشلر رمز دیگانده بر کشینگ «مین شریعتکز برله نی ایشلم؟ آنده مینم اشم بوق، زاقون طابکرا!» دیوب ایتووننگ حکمی نیچوک؟ (۲) مدمن خمر بولغان بر ادم شراب مجلسنده اوزینگ صغیره قزینی بره وگه تزویج ایته، ایرتهن بیرمه سکه بولوب: مین ایسک ایدم سوزمدن قایتدم دیوب انکار قیله. شوشی سؤالردن برنجیسینه ژورنال، قسقه غنه تکفیر ایله جواب بیروب، ایکنجیسنده ایسه جواز و نفوذ نکاح ایله جواب بیره در.

سؤالر هر ایکسی حقوق قرآینه غه متعلق اولوب نهایت درجه مهم اولوی ایله برابر مجله نگ جوابلرنی شولوق نسبتده ضعیف طابدق. قرآنه قانغو مسئله سی ایکی سوز فارسی عبارت ایله تکفیر قیلوب کیسه طورغان مسئله می؟...

روسیده حریت بیرو ایله قرآن کریم ده کیگ عالم غه مظروف بولوب قالدی. اسرار قرآینه نی میدانغه چقارغه و قرآنتگ توبسز خزینه لرن آچارغه امکان طابلدی. «واعد والهیم ما استطعتم من قوة و من رباط الخیل» بیک «مثل الفريقین کالاعمی والاصم و البصیر و السمع هل یستویان مثلاً افلا تذکرون» کبی «الله الذی سخر لکم البحر لتجرى الفلک فیه بامرہ و لتبتغوا من فضلہ و لعلکم تشکرون» بیک «وسخر لکم ما فی السموات وما فی الارض جمیعاً منه ان فی ذالک لآیت لقوم یتفکرون» بیک، «هو الذی خلق لکم ما فی الارض جمیعاً» بیک آیات قرآینه نگ چیکسز

ینہ نکاح، من وجه معاملہ اولوب من وجه عبادتدر. ایسرکنگ ایسرك کویچه ایکنچی فردگه ضررنی متضمن بولغان عبادتی یعنی مقدس انسان بالاسن هلاکتکه صالا صالا اللهغه قربت حاصل ایتارگه حقی یوقدر. بونگده قربت بولوون دعوا ایتکان ذات، دلیل رحیم ایتسون.

فقہ و روایت میداندده بونگ عدم جوازن کوره آلامز. ابن الهمام حضرتی «ولی» نی «هو العاقل البالغ الوارث» دیوب تعریف ایتہ (مرقات شرح المشکات). ایرته طورغاچ کیچ نیلر قیلونینی ده خاطرندہ بولماسلق سکران کشی البتہ «عاقل» بولیدر. دیمک «ولی» ده بولمی، ینہ اتحاف شرح احیاده کتاب النکاحده شوندی عبارتله کوره مز: «وان کان فسقه بشرب الخمرلم یل لا اضطراب نظره و غلبه السكر علیه و ان کان شیء آخریلمی. و ذکر الحناطی و جهین فی ان من یعلن بفسقه لایلی و من یستریلمی». بعضیلر ایسه صغیره نی تزویجده ولایت حقن (پراواسن) مطلق نفی ایتلر. «و قال ابن شبرمه و ابو بکر الاصم انه لا یزوج الصغیر و الصغیره احد حتی یبلغا» (کفایة علی الهدایه باب الاولیاء).

بو عالمگره علی القاری جنابلرینگ صدیق (رضی الله عنه) نک عائشه نی آلتی باشدہ وقت تزویجی واقعہ سی ایله جوابی البتہ کیلمی. چونکه رسول الله و ابو بکر الصدیقلر مسئله سنده اسلامنگ ایتک عالی قانون اساسیسی بولغان ضرر و ضاررنگ بولماوی تأمین ایتلو مقرردر. اما رسول الله دن صوگ ۳ - ۴ نجی عصر دن باشلاب بو وقتقه قدر رجال عالمینگ نساء و بنات طائفه سینہ مناسبتی قارالسہ، توکل عدم ضرر تأمین ایتلو بلکه «ضرر و ضارر» مقرر دیه سی کیله. ینہ البحر الرائقده شوندی سوزبار: «فی الجوامع ان الاب اذا کان فاسقا للقاضی ان یزوج الصغیر من کفوء غیر معروف». دیمک فسق سببلی ابده تزویج ولایت پراواسی بتہ، قاضی غه کوچہ. البحر الرائق صاحبی موننی غیر معروف دیسه ده «جوامع» سوزی قرآن روحینہ و انسانیتکه موافق و معقول سوزدر. سکران غه صغیره نی تزویج پراواسن بیرگان فقہاء اوزلری ده بو مسئله ده خیلی مذہذب، شول مسئله ده بولرشلی تحقیقلر یاساغانده غی دلیللری اوزلری اوق سکراننگ مونندی مسئولیتلی حق (پراوا) غه مستحق توکل ایدکن منتج بولالر. موندہ البحر الرائقده بوسوزلر کورنہ: «و قید نا الاب بکونه صاحبیا لان السكران اذا قصد فی مہرابتہ کمالا یتعا بن الناس فیہ فانه لا یجوز اجماعا لان الظاهر من حال السكران انه لا یتأمل اذ لیس له رأی کامل فینقی النقصان ضرر امحضا و الظاهر من حال الصاحبی انه یتأمل کذا فی الذخیره».

بارلر. بو کونگه قدر میثم حضورمه کیلوب ایمان اوقوب اوزلرینہ مسلمان اسمی بیردرگان کشیلر یدی کشی. شولاردن اوچوسی (بعد الاسلام اسملری) عمر، فاطمه، عالیہ، پیریوود ترجمہ آرقلی اسلام دینینہ محبت ایتشلر. بر ایکی اسان واسطه سی ایله میسیونیرلر ایله گندن سوزلوب یاسالغان ترجمہ دن ده بو ذاتلر نیچو کدرقر آننگ علویتی فہملی آغانلر. اما بولار ایندی مسلمان قلمی ایله یازلغان آجق و مضبوط ترجمہ صوریلر. عموما اسلام دینینہ چقغان ذاتلر روس تلندہ دینی کتابلر طابدرلر. حریت بعدندہ حاصل یاگا، دین فرداشلر مز یاخشی ترجمہ لرینگ نہایت درجہ ده مفید بولاچن سویلر.

الحاصل مہتدیلر کوبہ یه عربی تورکی بلمیلر. اما قرآنی بله سیرلی کیله، اجنبیلر قلمی ایله یازلغان ترجمہ لر ایله آلرنی تربیہ قیلو یارامی. دیمک مسلمانلر قلمی ایله اشلہ نگان ترجمہ ضرور. احتمال مسلمانلر قلمی ایله یازلغان روس تلندہ مفید ترجمہ باردر، لکن مین بلگانم یوق.

الله عزوجل قرآندہ «فبشر عبادالذین یستمعون القول فیتبعون احسنه اولئک الذین ہداهم الله و اولئک ہم اولوالالباب». آیتی ایله قرآنی ایشتوگه ہم دارین غه متعلق صلاحمز اوچون بولغان آیتلرکه ایہررگه و شوکار اطاعت ایدوب قبول ایتہرگه اوندی. موننی ایشتدرو خواه یاشلر مزہ بولسون، خواه مہتدیلرہ بولسون، خواه غیر مسلم لره بولسون علماً ذمہ سینہ فرض بولسہ کیرہک. مجله نگ ایکنچی سؤالگه جواز و نفوذ نکاح ایله بیرگان جوابینی ده حقی آلمیز. بلکه مطاق نکاح نافذ بولماویله جواب بیرونی عقل سلیم گه و انسانیت ہم ده شفقت و مرحمتکه، قرآن اساسینہ موافق طابامز.

«واللائئ لم یحضن» آیتینگ صراحتا بولماسده دلالتی ایله و ابو بکر الصدیق نگ عائشه نی تزویجی واقعہ سندن صوگ صغیره نی تزویج نگ جوازی مفهوم بولسده بو جواز متعدد آیتلرنگ و احادیثنگ دلالتی ایله خصوصا رسول الله نگ «لا ضرر ولا ضار فی الاسلام» دیب ایتکان کلی و قانونی مقدس سوزی ایله صغیره و صغیر غه عدم ضرر ایله مشروطدر. مانحن فیہ ده واقعہ بتون اساسی ایله صغیره گه ضرر بولغانلقدن بوندی تزویج نگ جوازینہ نہ آیت و نہ حدیثہ هیچ بر دلیل یوقدر.

بر مدمن خمرنگ حالت سکرده بیچارہ صغیره سنی عقد قیلوون ابو بکر الصدیق نگ عائشه نی رسول الله عقدینہ قیاس ایتو یاراماغانن مہندی آناسی ده بولسہ کیرہک، شوندی معناسز بلکه مضر قیاسلر یاساساق ابو بکر الصدیق و عائشه نی مثال ایتوبلکه شریعتی تحفیف بولور ایدی.

ادبی مصاحبه

سیاح نوشیروان أفندی یاوشف .

تورک - تاتار عالمنده ادبی، اجتماعی مقالهلری ایله مطبوعاتقه چققان، «نوشیروان أفندی یاوشف» نگ اسمن ایستمه گن کشی یوق، بولسهده آزدرد دیب بلهم.

ن. یاوشف أفندی ایچکی روسیهده طوغوب «تاتار بالاسی تاتار» بولسهده، ییگره کده اول معنوی خدمتن تورکستانه چه چدی. ۱۳-۱۲ نجی یلدرده تورکستان بیک قرغانچ حالده بولوب نه مطبوعاتی بار ایدی ونهده بره ر دانه منتظم مکتب، مدرسه سی.

دیملک، شویله بر زمانده مدرسه «عالیه» نگ مأذونلرندن ایدل بویلی قرده شیمز، ن. یاوشف أفندی تورکستانه سیاحت ایته. کوره که - ماضیسی شانلی تورکستان تورکلری غایت قرغانچ حالده قالدانلر! علم، معارفدن یراقلاشقانلر؛ او قو، او قوتو بیک توبان. زماننده علاملر، داهیلر یتوشدرکن بیک-بیک مدرسلر بتونلارین ماضینده گی شرفن یوقاتقان... یوقاتقان ده خرابه بر حال که اولرلگان. وقفلر تیوشلی برلر که صرف ایتمیچه متولی، مدرس اسمنده گی قوزغونلر قولیغه غضب ایتلگان. بونک کی، قرغانچ حاللرنی، آیانچ منظرلرنی کوروب، یاورویانک کیگ محیطندن کیلگان، ن. یاوشف أفدینک یوره گی آچینه! تورکستانلی قهرده شلرینک حاللرنی قرغانا؛ قایغورا. باشلاب برنیچه وقت «تاشکند» ده بولا، مونده غی مکتب، مدرسه لدرده بوری، مدرس، مکرر، معلملر ایله تانیشا. طبیعی، بولوقنده تاشکند دیگان الوغ بر مرکزده جماعت خادملرندن قاری منور أفندی اجتهادی ایله آچلمش ۳-۴ گنه «اصول جدید» مکتبندن باشقه کوزیگه بهریلورلک، کوکلینی قوواندرلرلر بونرسه نی ده کورمی؛ بو حاللر البته، ن. یاوشف أفدینک خاطرینی قرا. ایمش، تورکلکنک بیشگی بولغان تورکستانک مرکزی «تاشکند» شول حالده بولسون؛ عجب! بونی دیگن سوز؟...

قولینه قلم طوتاده چدی، انتقادی مقالهلر ایله مطبوعاتقه آطلا. بو حقد کوب یازا، کوب سوبلی!... ن. یاوشف أفندی بتون تورکستاننی سیاحت ایتو بیته کیلگان، بناعلیه «تاشکند» ده برنیچه کون تورغاچ، فرغانه طرفینه سفر ایته. آخری سمرقندغه یازا. آنک استه گان نرسه سی، وسیاحتندن برنجی مقصدی تورکستانغه عائد تاریخلرنی تیکشرو بولا. شونک اوچون یاوشف

اوقوچیلر اعتبار ایتو کر! ایسرکنک صغیره نی تزویجی وقتنده فقها اولزلی کیچکنه قصورنی ده ضرر محض حساب ایدوب تزویجی بالاجماع لایجوز دیلر. «کیچکنه قصور» دیدم، چونکه نفس نکاح و اسرار نکاحقه و نتیجه نکاحقه نسبتاحد ذاتنده ده بیک آز نرسه بولغان مهرنی کیمتو، یوق درجه سنده جزئی بر قصوردر. شول قصورنی ده ضرر محض اعتبار ایتوب بالاجماع عدم جواز نکاحغه عله قیلرلر. ایندی مانحن فیه تزویج سبیلی صغیره متعلق بولغان قصور شول قدر گنه می؟ خمر مجلسنده ایسرک آنا اوزینگ صیه سن طازا بر تاتارغه تزویج ایته، تاتار آورغه باشلی، بالابارمی. اینیغاج آتاده بیرمی، طاوش غاوغا کیته. اطراف خلقی بله مطبوعاتقه ده چغاه، بتون عالم ایشته. برصیه معصومه نگ ناموسی طابتالا، اوسته وینه صیه اوچون قورقنچلی فتوی لدره بیروله.

رأساً «اب» هم «جد» که تزویجده ولایت حقنی پرلواسی بیرلو مذکورلدره بولغان شفقت مرحمت عله سی ایله ایدی. یعنی شارع اب ایله جدنی صغیر صغیره غه ضررلی عقدنی قیله اسلر دیب حساب ایته. اوز فائده ضررینی ده بله گن لایبالی ایچوب ایسروب یوری طورغان متهتک بر آنا نهچوک صیه ضرر دن دفع ایدوب فائده سن حمایه ایتسون؟ ینه بو کشینک ایرته ن «مین بلهمدم» دیوب انکار ایدووندن کورنه که بو آدم تعطل عقل معناسی ایله گنه سکران اولماغان بلکه امام اعظم حضرتینک وجوب حده اعتبار ایتمش زوال عقل معناسی ایله سکران اولمش. ابو حنیفه حضرتنی وجوب حده واقما شول معناسی اعتبار ایته در. «و زاد ابو حنیفه رحمه الله یعنی اعتبار فی حق الحد السكر بمعنی زوال العقل بحيث لایمیز بین الاشیاء ولا يعرف الارض من السماء اذ لومیز فقی السكر نقصان و فی النقصان شبهة العدم فیندرئی الحد» (تلویح شرح توضیح).

تله سه نیچوک بولسون زوال عقل اصل الطلب دن مانع دیلر. موانع طوغوروسنده «الموافقات» ده شول سوزلر بار: «فاما الاول فتحو زوال العقل بنوم اوچون اوغیرهما و هو مانع من اصل الطلب جملة لان من شرط تعلق الخطاب امکان فهمه لانه الزام یقتضی التزاما و فاقد العقل لا یمكن الزامه کمالا یمكن فی البهائم و الجمادات».

الحاصل مین اوز فکرمده و آ کلاومده عبدالله أفندی طرفندن صورالغان نکاح صغیره، ماده سنده شریعت اسلامیة اسمندن درست دبه آلمیم. شاید باشقه علما دین ده موک اشتراک ایتهلر، ایتمه گن ذاتلر بولسه ادله ایله ایضاح قیلورلر. فقط ادله، اساس دینگه و قرآن روحینه موافق بولسون!.. اللهم یا مقلب القلوب ثبت قلبی علی دینک. آخوند عبدالودود فتح الدینف. «مسکاو».

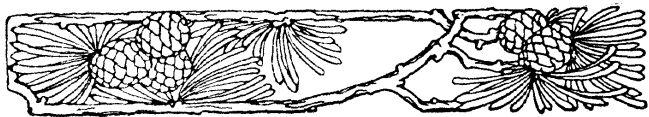
كینه تدنگنه «تاشكندگه كيلگنه ن ايشتم. غايت شادلانام. زيارت ايتوگه آشقام. لکن نيچك زيارت ايتەرگه؟..

سويگان بر ايده شگننى ياخشى آچق بوز ايله قارشى آلو، آننگ ايله شادلانשוב سويله شووگ اوچون، معلوم ايندى، اوزيگننگ ده طيبعتگننگ خرسند بولووى كيرهك.

بو محترم دوستم كيلگان وقتده ايسه، مين «خدانگ قهرى توشكان» اورفاجهسى (?) آستنده بولام ياخشيفنه او طوروب سويله شه آلميم. بر- ايكي بارغانده «توران» غزتهسى اداره سنده كورشيم. ديمك، مينمده تانشووم شوندىن غنه عبارت بولا..

منه! تورك- تاتار عالمده يگرمنچى عصرنگ مى سياحارندن نوشيروان أفندى ياوشف تاشكندده گى تاتارويرلى تورك قهردشلىرى طرفندن سويله ساده گنه بر صورتده قارشو آلينه!..

مير محسن شير محمد «تاشكند».

پچاق كميك گه ناياندى .

(عينا باصلادر)

نيچه بوز يللر قسولوب قيورستولوب كيلگان راسيه مسلمانلارنىگ، حریت بركاتينده بسم الله ديب برنجى عمومى اسيزدلرى آچولا .

بونداى بويوك بر طالع وانغورغه ايرشدكلرى ئوچون مؤمن- مسلمانلر تضرع سجده سينه كيتوب بويوك الله غه، عاجزانه تشكر ايتملى ايدى. لاكن شول اسيزد منبريندن آننگ رحمة للعالمين كوندرديكى دىنى مؤاخذه قىلونا. «وما اوتيمن العلم الا قليلا. و كان الانسان عجولا» ديلگان آدم بالالرى طرفندن، بويوكلكى قياسلرنىگ يوقايسينده بولغان الله عظيمنگ قرانى تنقيد ايديله. (ايچماسه اتقاد نه توگل).

قايسىسى، قراننى عربلر گه كنه نوزگو كتاب دى وقاى برا گولرى آننگ حكملرى «انسانيتسزلك و عدالتسزلك» ديب تحقير ايدى. ايندى بو سوزلرنى تىلى قانلىق اثرلرى كنه غوى بوديب التفاتسز قالدردغه بولغاچقنه شولوق اسيزد مسلمانلر اسميندن :

« انسانيتسزلك و عدالتسزلك دن عبارت تعدد زوجات ترلسون» ديمك كى، مؤمنلرنىگ جانلرين نه چيديره نه چتديره، بر ريزه لوتسيه تاراتا. مسلمانلرنىگ ايمانلى قىلبرينه زهر آغزوب «قانولر غراژدانسكى هم سياسى حقوقده مساوى» ديب دين طبيعى كتابى قران حكيمنگ حكمارين زير و زبر قىلا . طوبىدن

أفندى ۳-۴ يىللب «سمرقند» ده طوراددر. چونكه، يىلگولى توركستانغه عائد تاريخلرنىگ كوى بلكه هممى فارسى نلده يازلغان. اول اوزينىگ مقدس مقصدن عملگه چغارمق اوچون، سمرقندده ۳-۴ يىل قالب، فارسى تلى مكمل صورتده اوگره نه. ديمك، برنجى مقصدينه موفق بولا!..

«سمرقند» ده كىچردىگى ۳-۴ يىل ميانه سنده ن. ياوشف أفندى ياخشيفنه معنوى خدمتن كورسه ته. «عاليه» دن آلمان معلوماتى ايله يرلى خلق غه تريبه بيره؛ توب كشيلىرنى خصوصى صورتده اوقوتا. فكرن آچا. زمان ايله تانشديرا.

بو وقتلرده كينه تدنگنه توركسان مطبوعاتقنه بابى؛ «سمرقند»، «آينه»، «صدى توركستان»، «صدى فرغانه» اسملرنده غزته، ژورناللر چغا. ن. ياوشف أفندى آلرنىگ هر برينه جدى مقالهلر يازارغه طوتونا. شونىگ آرقاسنده توركستان بالالرينه اوزن ياخشيفنه تانيتا. ن. ياوشف أفندىنى مطبوعات آرقلى شوشى وقتلرده اوزمده تانيم؛ غايبانه محب بولام. لکن، كوررگه موفق بولا آلميم. موندن صوگ اول توركستان چينى غه سياحت ايتى. آنده غى صاصى، پچراق اوراملر، كوكنار، بهك مبتلاسى تورك قهرده شلرنى كوروب، تحسردى قالا؛ روحانى عذاب چيگه. لکن، اوزنده گى ذكاوت ايله تورلو- تورلو آورلقلارغه نوزه؛ آچ قالا، يالانچاق قالا. مقصدن قولينه ئله كترو فكرنده بولا.

توركستان چينى دهده هر بر شهر آللرنى گيزه. علمسز تورك قهرده شلرينه معنوى آزقلر بيره. آنده غى حال و طورومشلىر حقنده مطبوعاتقنه يازا.

توركر حقنده فارسى تل ايله يازلغان مهم تاريخلرنى قولينه ئله كتورا. آلارنى ترجمه ايتوب «شورا» غه يازوب تورا. اوزينىگ وطن اصليسندن سياحت اوچون ديب عربتكه چغوب اورمشقتلر آستنده قالغان. ن. ياوشف أفندى حقيقتا بزننگ مى سياحمزدر. اول اوزينىگ ۷-۸ يىللىق سياحتى ايله بزننگ قاشمزدى ايگ معتبر مى كشىمز بولورغه تيوش. تورك بابالارلر مر به شه گان «آلتاى»، «تيا نشان» طاولرندى يوروب، توركى نسلينىگ يراق نقطه لرينه قدر تيكشركان، ن. ياوشف أفندىنى تورك- تاتار عالمى تقدير ايتەرگه تيوش ايدى...

انقلابدن صوگ ن. ياوشف أفندى توركستان چينى دن «تاشكند» گه قايتدى.

منه شونده بو مىللى سياحمز نيچوك قارشو آلتدى؟ شونچه يللر سياحتى تقديم ايتلوب شرفينه بررگنه ضيافت مجلسى باصالديمى؟ خدا حقى ايچون يوق!.. غايبانه صميمى محبت ايتوب بورگان محترم مىللى سياحمزنىگ

خاتونارنگ، طبیعت طرفدن تعیین قیلوندیغی وظیفه‌ارینه
یتیرلک حقوقینه مالک بولوی نیچون کیمچیلک، بولا؟...
یاوروپالورنگ آدم آقللو کتابلرینی باقکر و علمای حاضره
سینگ، قانونلری حقیقده طوندقلری یوللرینگ ضرریندنزارانوب
باغردقلری آچی فریادلرینی ایشتگن.

زنهار ثم زنهار دین طبیعی حکیم‌نگ دنیالر طوردقچه باقی
قلاجق احکام حکمی طبیعلرینی ئوزگارترکه جیلکونمه‌یلم.
همه‌مزده بله‌مزغوی! والله یحفظه وهو خیر حافظا وهو ارحم الراحمین.
ایندی سوره ۳ آیت ۳ گه کیلسهک: بوندمغی عدالت
برله‌ولن تستطیعوا ان تعدلوا ده‌کی عدالت برتورمیدر. نیگه کوزیومارغه؟
الله تبارک و تعالی اوستالق برله تعدد زوجاتی رد ایتکان ایمش.
عجبا بنده‌لرینه «ولا یخاف فی الله لومة لائم» دیب تعلیم بیرگان
خدا عزوجل ئوزی بعضیلر مزچیرلکی ئوزوره اسسی اقلیمده بولغانه
کوره شهوتلرینه طوتقون عربلردن ئورکه! نا که اوستالقله‌رد که مجبور
بولسون. یا که ممکن بولماغان شرطلر کیتروب کوزیویای یاساسون.
«لا یکلف الله نفسا الا وسعها» دیگان حکملرینه مخالفت ایتسون.
بومسئله‌ده آرتق سوزاوزایتمیم. باسولورغه بیرلگان «قانونقز»
نام رساگم تیزدن میدانغه چیغار. شونده بو مسئله‌نک عریض
وعمیق نیکشرلگان ایکانی کورلور و شاید حق سویه‌ر بولغانلغمزدن
دین طبیعی‌نک کورستدیکی عدل یولدن باررغه قرار بیرر مز.
والسلام علی من اتبع الهدی.

مه‌سکاو اسیزدینده مالار فاناتیقلق اسمن کوته‌ر دیلر.
مینیه‌ده آنلرغه الحاق ایده‌چکلریندن آمینمن.

عریزلرم ئوستدنگه یوز وهم کور کورینه تقلید که قاراغانده
فاناتیزم گوزلدر. انشالله کیله‌چکده سویله‌شورمز. قانونقزلرغه
فوق‌العاده حرمت بولغانه کوره چوب چار برله قاپلانوب‌ده ئوسته
چچکلر، ئوله‌نر ئوسترلگان ویوللرینه یالتراقلی قوملر توشه‌لگان
باغچه‌چقغه کره‌ولرین ایستیمیم. چونکه اول یولدن بر آز باردقلری
کبی آه دییورگه ئولکر مه‌ودن آستنده‌غی هاویه چوقرینه توشه
چکلدر. بو ایکی‌ده ایکی‌نک دورت ایتکان کبی معلوم و بدیدیدر.
منه اش قایده.

بایاغناقده نه‌یتدیکم کبی کتابنی اوقوکرده آنداری سویله‌شورمز.
بومقاله‌نی آجیراق یازدم چونکه پچاق کمیک که تایاندی.
موشمزه مگلر چه‌مهم فرضلر بولدیغی حالده آرازده‌ایکی پراتسینت‌ده
ایتمه‌گان پولیغامیه (تعدد زوجات) ئوچون قران حکیم‌نک بوتون
دنیاعه. عین حکمت بولوی برله ماقتانوردای بر حکمنی ئوزگارتمک
ئوچون ئورمه‌کیچ اویاسندن طوزاقلر قورامز. اییو عفو ایدکر
کمیکه تایاندی. ابراهیم کمالی.

صوگ... که دیمک بولغان منلارنگ پراتسینتدن یله عبرتله‌نمده‌دی.
عجبا قران کریم‌نگ حکملری مقدس توگل‌ده یوله‌ب جیولا
و سویله‌شه‌ده بله‌دیکمز برنجی اسیزدمزنگ قراری. اگر بوکا
قرار دیمک صحیح ایسه. ادبلو و انصافو بر عباره قوللانورلق غنه‌ده
ئوزگارتونی قبول ایتمه‌سداي مقدسمیدر؟
یازق!

ایندی بو ئوتوب فازانده بولغان ایکنچی قورلتای میگ بلا
لرله بو سفسطلرینی ئوزگارتم دیگانده گنه میدانغه فاضل نجیب
توترنک «خاتونلر حقوقی» دیگان کتابی چغا. بوده آز کبی
ادیب هادی مقصودی‌نگ ۱۸۲۴ سان یولدوزینده‌غی مقاله‌سی
آلانغه قویولا.

عجبا بونلر نیدر؟ اجتهاد ثمره‌لری میدر؟ هیهات! قارت
فیلاسوف‌ده قارت: «برئونی توزه‌نور ئوچون (ایندی توزه‌نورگه
محتاج ایکان) وقتلو اوله‌رق طوررغه بر اورن نه‌زله‌ملیدر. بوده
(عقلای زمان‌نگ بنا ایتدکلری ئویده طورب طورو برله بولا.
یوقسه جیل و داوول اچنده یاغمور و بورانغه معروض بولوب
قالو ناچقدر» دیب گوزل و معنالی بر تمثیل کیتره (۱). شولای
بولغاچ بر حکمده اجتهاد قیلور ئوچون آنی عریض و عمیق
نیکشوررگه تیوش بولدیغی سارتین قران‌ده یا گه معنالر استخراج
ایدم دییویچیلرگه ایگ نلک علمای اسلامنگ توزودکلری بنا دن
حقیقجه‌رق طورو تیوشلی بولسه کیره‌ک.

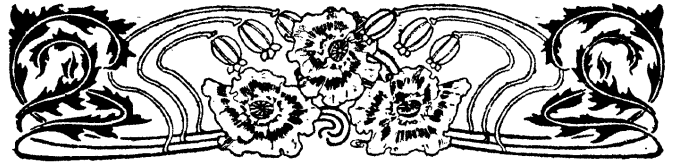
بو تقلید ایمش! بولسون.

یاوروپالورنگ، کم ایکاندکلرینه باقمادن، همه‌سوزلرینه
تقلید ایده‌سز ایچ...

ینه آگلامیم. بو فاضلرنگ مقصودلری نرسه. اجتهاد میدر؟
ئلله یاقلاو ویالات‌قلانو کبی بر نرسه‌می؟ هر یاقدن خاتونلر ایرلرگه
مساوی دیب‌کم نه‌یه؟ الله راضی بولسون عقلای یاوروپا اهللریندن
برارسینگ سوزین کورسته‌کرله! بو صوگ ظاهر حاللرینه قارابه
آگلاشولاجق بر حال توگلمیدر.

۲۰ نجی عصرده «تعدد زوجات» قانونقز صنفنه آجق بر
کیمچیلت ایمش. الله اکبر! طبیعت قانونلری عصردن عصر
ئوزگاریمی یوری ایمش! شوکا ارشادا کتاب طبیعی مقدس «لا
تبدیل ولا تحویل لسنة الله» دیمه‌یمی شولوق دین طبیعی «کل
شی عنده بمقدار» دیب طبیعتده اسراف یوقلغین آگلامیمی؟.

(۱) فیلاسوف‌نک «حقلقنی ازله و عقلنی اورونلو قوللانو بوللری»
دیگان کتابی. بو کسب، چوقر چاقر و خرادن عبارت بولغان حقنی ازله و
یولینده بو فقیرگه قارانغی تونده‌گی یولدلزلر خدمتین کورگا‌نگه کوره
ملتعه‌ده شونداي فایده‌سی بولور دیب ترجمه ایتکان ایدم. انشا الله
تیردن باصولور. و استفاده ایدرسز.

اسلامده قاضیلق

۱۳ نجی «شورا» نك ۳۰۸ نجی صحیفه سنده ابو حنیفه حضرتلرینک خاتونلرنی قاضی ایوب قویوغه فتوی بیروینه عجبسنلگان هم: «شوشندی بر فتوی اعلان قیلونک سبیلرن بلودن عاجزمز» دیبولگان بز «شورا» نك عجبسنوینه عجبسنمز. ابو حنیفه حضرتلرینک بو فتوی سی غایت طبیعی، حقلی و لازم بر اش. چونکه مسلمانلر فائده سن مسلمانلرغنه کوزه تکان کبی خاتونلر فائده سنده کوبره ک خاتونلر اوزلریگنه کوزه ته. بو کونگه قدری یاوروپا پارلامینتلرنده خاتونلرغنه ضررلی زاقونلرنگ چغوب ونشر قیلنوب طوروی و خاتونلرده شول اوزلرینه ضررلی زاقونلرنی برتر اوچون هر تورلی محکمه و پارلامینتلرغنه صایلاو صایلانو، محکمه لرده قاضیه و حاکمه بولوب اوز جنسلرن حمایه اوچون تارتشولری موگا دلیل بولسه کیره ک.

محکمه شرعیه مزده ابک کوب اشلنه طورغان اش نکاح، طلاق و عائله مسئله سی بولسه کیره ک. خاتون انساننگ یارتیسی بولغاچ. نیچک محکمه ده بولغان اوزلرینک اشلرن ایرلر قولینه تابشرسونلر؟ ینه خاتونلرده شوندی حال و طبیعتلر بارکه اوزلرندن باشقه جنس آگا مطلع بولا آمیلر. مونه شوندی اشلرنی تیکشورر اوچونده خاتونلردن قاضیه لازم توگمی؟..

حضرت رسول و خلیفه حضرت ابو بکر زمانلرنده قاضیلق حقوقی خاتونلرغنه بیرلمه گان کبی باشقه ایرلرگه ده بیرلمه گان ایدی بو وقتلرده مملکت ییک زور بولماغانلقدن بولسه کیره ک. بوگا مجبور بولنماغانلر. هر اش و حکمنی اوز کوزلرندن اوتکارو ممکن بولغانلر. فتوحات کوبه بوب مملکت زورایا باشلاغاچ، حضرت عمر ولایتلرگه بر نیچه قاضی قویارغنه مجبور بولغان. حضرت عمر قاضیلقنی خلیفه دن باشقه آدملرگه بیررگه ده مجبور بولغانی کبک، ابوحنیفه حضرتلرنده خاتونلرغنه قاضیلق حقوقن بیررگه زمان مجبورایتکانلر دیب بله مز.

رسول الله نك: «لن یفلح قوم ولوا امرهم امرأة» حدیثندن خلیفه الکننگ دینی منصب بولون، شونک اوچون خاتونلرنک خلیفه بولورغنه یاراماولرن استدلال قیلوغه یول بولماسه کیره ک. چونکه اسلامده خلیفه قویو جمهوریت اساسینه بنا ایتلگانلکدن، پیغمبر علیه السلام اوز اورینه عقللی و تدبیرلی حضرت عائشه

و حضرت فاطمه رضی الله عنهما لربی هم باشقه بر ذاتلرنی خلیفه لککک تعیین ایوب قالدردمادی. عائشه و فاطمه رضی الله عنهما لرنک خلیفه لککک کوز تگولرینه آجق دلیل بولماغان کبی کوز تکمه ولرینه ده آجق دلیل یوق. مذکور ذاتلرنک ابو بکر و علی (رضی الله عنهما) لرغنه بیعت بیرمه ولری اوزلری شول منصبه کوز تکمه دیلر میکان؟ دیب. قایسی بر کشیارنگ کوگینه شبهه توشره در.

قر آنده بونک ضررینه هیچ بر دلیل یوق. بولسه، فائده سینه بولور. چونکه الله تعالی نك بلقیس قصه سن ذکر ایتوونده بر حکمت بولسه کیره ک. بلقیس کبی عقللی و تدبیرلی خاتونلر یوز، مگ عبدالحمیدلردن آرتق بولسه کیره ک. فرض اولاراق خاتونلردن بلقیس و حضرت عائشه کبی عقل و تدبیرلری بله ن دنیانی تا کغه قالدیرغان آدملر بولوب ده ایرلردن آگلی، اش باشقه وردی بر کشی بولماسه شونده ده اسلام دینی، خلیفه لک دینی منصب، مونده خاتونلر کررگه یارامی دیب جاریلر بله ن کون کیچره تورغان آدملرنی خلیفه ایوب قویامی؟ بوگا بز ایجابی ره ووشده جواب بیررگه چیرقانمز. هم اسلامنی آدی استبداددن پاك دیب آگلیمز. سویمیکه کبی آدملرنک خاتونلغی یوز، مگ صانلق میرزالردن، ییک کوب بولدقسز قزان تورلرندن آرتق بولسه کیره ک.

مونه شول حاللر اوبلانسه، یوقاروده مذکور حدیث، مسجدلرده امام بولو حقه ده غنه توگمی ایکان دیب خاطرگه کله. ایندی خاتونلرنک خلیفه بولوینه دین طرفندن مانع یوق ایکان، قاضیلق منصبه کرولرینه البته مانع بولماسه کیره ک. موسی جارالله حضرتلری «شریعت اساسلری» نده (صحیفه ۵۵ ده) نه یته: «حکم- قضا، تشریح، افتا معنلرینه اطلاق قیلنا» دیب. «شورا» اوزی ده مذکور صحیفه سنده حضرت عائشه نك علم اوگره تکانن، فتوالر بیرگانن، تشریح ایشنه قاتناشقان سویلی. بو نهرسه لر قضا، حکم سوزلری برله بر معناده بولغاچ، نیچک خاتونلر قاضیلق منصبه یارامیلر بولا؟ جمل واقعه سنده حضرت عائشه خطبه سویله ب. اوزینک حکمنه الوغ صحابه لرنی وعسکرلرنی بویصوندروب صوغشورغنه مجبور ایتسه، وشول صوغشده اوزی قاماندیرلق اجرا قیلسه، نی سبیلی قاضیلق منصبی خاتونلرغنه یارامی بولا؟.. حسن الله توقتامیشف.

جواب اورننده

خاتونلرنک قاضی بولولری حقه ده اوز طرفمزدن فکر بیان ایتماگنمز بلکه ابوحنیفه حضرتلرینک بو طوغوروده غی سوزی موفقیتلی چیقماغانلغینی سوز آراسنده بر مناسبت برله گنه سویله ب

دیب صورانغانغینی و معاذنکده «اقضی بمافی کتابالله . . .» دیگانلگینی امام ترمزی «الجامع» ده روایت ایتدر (ج اص ۱۵۹). اسلام حقوقینه کوره قاضیلر امین و عقیف هم قرآن و سنت علملرنده، رسولالله و خلیفه لرنگ حکملرینی بلوده متبجر بولولاری شونک ایچونده خلقنک آنلرغه اشانولری و وسوسله نماولاری لازم. «فلان صنفنی حمایت قیلسون، تارتشمون» دیب قاضی قویو و شول نیت برله قاضی بولو اسلام فقہسینه کوره درست اش بولمازغه تیوشلی.

نکاح طلاق دعواسنده ایرلر عدالتسزک و اوز صنفلرینی یاقلاوق برله متهم بولسه لر، خاتون قاضیلر متهم بولمازلر دیسزمی؟.. درست خاتونلرنی حمایت قیلو تیوشلی. لیکن مونگ یولی خاتون قاضی قویو توگل بلکه دعوی و حکم وقتلرنده اقتدارلی کشینی خاتون ایچون محامی (آدواقات) ایتو. خاتونلرنک اوز بابلقلاری بولماسه نکاح و طلاق وقتنده آنلرنی حمایت قیلور ایچون بیتالعمال خزینه سندن بولسده اسلام حقوقینی بلوچی محامی یاللازغه تیوشلی. تلهسه لر امام زفر برله بویطینی برلکده کیتورسونلر، وتلهسه لر فاطمه علیه خانغی چاقرسونلر شریعت موگا کامل مساعد.

جمعه نمازنده غی اذان حقنده

جمعه نمازنده غی اذان حقنده ۱۰ نچی «شورا» نک ۲۲۴-۲۲۶ بیتلرنده بر مقاله بارایدی. اومسکی شهری مسجندنه امام و مدرس حسن افندی «جمعه نمازنده غی اذان هشام بن عبدالملک زمانینه قدر برکه بولغانلقنی «نورالیقین» اسملی کتابغه اسناد ایتکان ایدی.

بز «نورالیقین» نی درس ایتوب اوقوتوب ده آندی بر سوزنک خاطر مزده قالموینه تعجب ایتدک و شول نسخه مزنی ینه دن تیکشروب قاراساقده همیشه ده شوندی بر سوز کوزمزکه اوچرامادی، شول سیبلی یوقسه حسن افندی باشقه بر کتابدن کوچروب شول کتابنگ اسمینی یا کلس قویغانمی و یا که شول اسمده بزکه معلوم بولماغان باشقه بر اثر بارمی؟» دیب فکرله دک. شولای بولسده، مسئله نی بر قدر تیکشردکه ممکن بولور دیب حسن افندی مقاله سینه علاوه قیلوب اوز فکر مزنی یازغان ایدک.

حسن افندی یازغان سوزلرنک ۱۳۲۰-۱۹۰۲ نچی یل مصرده باصلغان ایکنچی طبعسنده (۱۰۱-۱۰۲ نچی بیتلرده)

کیتکانمز حالده بزکه بو روشده اعتراضلر قیلونک سیبنی بله آلمادق. بزنگ، ابو حنیفه سوزی حقنده بولغان شبهه مز و حیرتمز باری اوزنک فرعلری برله اصللری آراسنده تناسب کورلماو، جزئی نرسه لر اوزلرنک قاعده لرینه یالغانماو جهتدن گنه ایدی. مشهور مجتهدلر (ابو حنیفه ده شول جمله ده) ایرلرنک جماعت نمازلرنده خاتونلرنک امام طورولری درست بولماوغه «ان یفاح قوم ولوامرهم امرأة» حدیثی برله استدلال قیلدر. بو حدیث هم اشانچلی. اما «اخروه من حیث اخرهن الله» دیگان عبارت حقنده حدیث عالملری رسولالله دن ثابت توگل بلکه اول ابن مسعود سوزی گنه دیلر. شونک ایچون بو دعوی حقنده آنک برله استدلال قیلو ممکن بولمی.

ایرلر جماعتده امام بولودن منع قیلوغه دلالت ایتکان مذکور «لن یفاح . . .» حدیثی قاضی بولودن منع که یگره کده دلالت ایتار که تیوشلی ایدی. چونکه امام بولوده هیچ کیم که انزام بولماغانی، حلال و حراملق حقنده حکم یورمگانی حالده قاضیلر ده بو نرسه لرنگ همه سی بار. مونک حکمی برله بر کشی عمر بویی جفا کوررکه ممکن.

ایندی خاتونلرنک قاضی بولولری درست بولا ایتکان حدودلر نیندی شرعی دلیل برله استشا قیلنه در؟ حدود حقنده غی شهادتلر ده خاتونلرنک یاراماولری شفقت هم کشیلرنی مسخره لیکدن صاقلو عله سی برله بولوب قاضیلر ده ایسه اول غله یوق. شونک ایچون حدودنی شهادتکه قیاس قیلو درست بولماسه کیره ک.

ابو حنیفه حضرتلرینه بو طوغروده شوشی قیلدن بایتاق اعتراضلر قیلدر. مونک بتون سببی ایسه خاتونلرنک قاضی بولولرینی درست کورویدر.

«ابو حنیفه حضر تارنک فتوا سی موقیتسز چیقدی» دیومز و عجبله نومزده کی حکمت شوشی. یوقسه خاتونلرنک قاضی بولولری بولماولری مسئله سنده بز اوز اسمزدن بر سوزده سویله مادک. شونک ایچون بز بو اورنده غی اعتراضلرغه جواب بیرو برله مجبور توگلیمز. شولای بولسده بر ایکی جمله علاوه قیلوده ضرر بولماز:

«حضرت رسول زماننده قاضیلر حقی ایرلر که ده بیرلر که کان ایدی» دیگان سوز درست توگل. رسولالله نک ابوموسی الاشعری نی معاذ بن جبل نی، حضرت علی نی، یمن که والی ایتوب یبارکانلگی کتب سته نک کوبسنده بار، امام بخاری «صحیح» ده نیچه اورنده مونی ذکر قیلدر. حتی مستقل باب ایتوبده سویلی. قاضیلر ایسه والیدکنن جزء ایتکانلگی هر کیم که معلوم.

معاذنی یمن که یبارکان وقتنده رسولالله نک «کیف نقضی؟»

ایش رسول الله و خلیفه لر زمانلرده غی جمعه اذانی «منار» ده (مسجدنگ طشندده) لکن امام، منبرگه اوطورغاندن صوگ بولغان. عثمان زمانتد غی زورا اذانی ایسه امام مسجدگه چیقمازدن الک بولا ایکان. هشام، شول زورا اذانی منارغه کوچرگان (ابن الحجاج سوزینه کوره بو اذان رسول الله زمانده منارده اوقولاطورغان اذان توکل، چونکه اول اذان، خطیب منبرگه منوب اوطورغاندن صوگ اوقولادر ایدی، اما بو اذان توش آوشو اوکغاینه - ایرتیرهک اوقولا) و اولگی منار اذانی ده هشام منبر یاینه کیتورگان.

ابن الحجاج اگرده «منارده توش آوشوی برله بر اذان و خطیب منبرگه چیقو برله ایکنجی اذان ایتورگه تیوشلی، مولردن اولگیسی زوراء اذانی و ایکنجیسی ده رسول الله زمانتد غی منار اذانی» دی طورغان بولسه بو اوزی توزوگان قاعده سینه خلاف بولمی. مگرده حسن افندینک عملی موکا موافق بولماغانلق معلوم. اگرده توش آوشقانندن صوگ اوقولاجق اذان (زورا) اذانی برله قناعت ایتمکچی بولسه بو وقتده اوزی رسول الله زمانتد غی منار اذانی قالدیرغان بولادر. اگرده زورا اذانی قالدیرمقچی بولسه بو وقتده امام منبرگه اوطورغاندن صوگ ایندی خلقنی جمعه گه چاقورده معنا قالمی دیگان اوزینک عقلی دلیل برله اعتراض کیله در. ابن الحجاج نك اوز مذهبی نیچوک بولغانغنی هم ده شوندی اعتراضلرغه نیندی جوابلر بیره چکی بله آلیمز.

ابن الحجاج، هجرتدن ۷۳۷ ده وفات بولغان کشی. ترجمه حالی ده یاخشی معلوم بولمادی. «المدخل»، احیاء کتابی قیلیندن اخلاق و ییگره کده وعظ و نصیحت حقنده بر اثر بولوب هر تورلی سوز و بحث بار. مصنفنگ بر قدر اولچه وسز سویله گان یرلری ده یوق توکل. کتب سته و مشهور مسندلردن نقللر بولسه ده اوشبو اذان مسئله سی حقنده نی ایچوندر هیچ بر سند فلان کورسه تمی.

دیگان سوزی برله یالغانمی) ثم زاد عثمان بن عفان رضی الله عنه اذا اُخِرَ بالزوراء و هو موضع بالسوق لما ان كثر الناس و ابقى الاذان الذي كان على المنارحين صعود الامام علي المنبر على عهد النبي صلى الله عليه وسلم و ابي بكر و عمر و صدر من خلافة عثمان بن عفان رضی الله بين يديه (بوصیر هشامغه قایتادر، یوقسه جمله تمام بولمی ا و كانوا يؤذنون ثلاثة فجعلهم يؤذنون جماعة (مونی ده آگلامیم) و یستريحون. قال علماءنا رحمة الله عليهم و سنة النبي صلى الله عليه وسلم اولی ان تنبغ. فقد بان ان فعل ذلك في المسجد بين يد الخطيب بدعة وان اذانهم جماعة ايضا بدعة اخرى. فتستك بعض الناس بهاتين البدعتين و هما مما احده هشام بن عبد الملك كما تقدم..... هذا ما هو من طريق النقل و اما ما هو من طريق المعنى فلان الاذان انما هو ندا الى الصلاة و من هو في المسجد لا معنى لندائه اذ هو حاضر و من هو خارج المسجد لا يسمع النداء اذ كان النداء في المسجد.... (ج ۲ ص ۴۵).

بولغانلقی بزگه سوکندن باندی (۱). بزده گی «نورالیقین» ایسه ۱۳۲۳-۱۹۰۵ نجی یل «قازان» ده باصلغان نسخه ایدی، موندده شول عبارتلر بتونلای یوق. مونی بلووم برله افراط درجه ده بورچولدم. کتابلرنگ درستلکاری حقنده اولده ده وسوسه برله مبتلا ایدم. ایندی بو وسوسه بیگرهک کوچله ندی.

مصر باصمه سی بولغان «نورالیقین» ده بوسوز ابن الحجاجنگ «المدخل» اسملی اثرینه حواله ایتولگان.

درست، «المدخل» ده شوشی مفهومده بر عبارت بار: «امام منبرده اوطورغانندن صوگ مؤذن منارده طوروب اذان اوقور، شولای ایتو سنت. رسوالله هم ده ابوبکر و عمر زمانلرنده، عثمان خلیفه گینک اولگی یلرنده عمل شوشی روشده بولدی. خلق کوبه یگانندن صوگ حضرت عثمان زورا اسملی اورنده یندن بر اذان اوقوته طورغان بولدی. رسوالله زماننده منارده اوقولا طورغان اذانی اوزگرتمادی. خلیفه هشام بن عبدالملک، زوراء غی اذانی منارغه کوچردی. بو وقتده مؤذن برکنه بولوب توش آوشقاج اذان اوقیدر ایدی، رسول الله و خلیفه لر وقتلرنده منارده اوقولا طورغان اذاتی هشام، اوز حضورنده اوقوتا طورغان بولدی. شوشی سوزلردن مؤذنانک منبر حضورنده اذان اوقولری بدعت ایکانک ظاهر بولادر (۲). بو، نقل جهتندن. اذان اوقودن مقصود، خلیفه لر نمازغه چاقوردر، مسجد اچنده بولغان کشیلرنی چاقورغه حاجت یوق اما طشندده بولغان کشیلر اول اذانی ایشتمیلر. بو اذانتک کیرهک توکلگینه مونس عقل جهتندن بولغان دلیل.

ابن الحجاج سوزی شوشی. بو آدمنگ دعواسینه کوره جمعه نمازنده منبر حضورنده اذان اوقو، رسوالله هم خلیفه لر وقتنده بولغان یوق. آنی هشام چیقارغان، شونک ایچون اول بدعت بر

(۱) حسینیه ده معلم صنعت الله افندی شول سوزنک اوز نسخه سنده بار ایکانلکنی سویله ب شول نسخه نی کورر ایچون بزگه ییارگان ایدی. واقعا آنده بار ایکان.

(۲) بز «المدخل» عبارتینک مضمونینی قسقارتوب آلدق. قوللرنده شول کتاب بولماغان کشیلر ایچون اصل عبارتتی موندده کوچره مر: ان السنة في اذان الجمعة اذا صعد الامام على المنبر ان يكون المؤذن على المنار (منار ديب اذان اوقور ایچون بیلگوله گاز اوزنغه ایتولنه، رسول الله مسجدنده احتمال برر تاش فلان قولغان بولغاندر). كذلك كان علي عهد النبي صلى الله عليه وسلم و ابي بكر و عمر و صدر من خلافة عثمان رضی الله عنهم. و كان المؤذنون ثلاثة يؤذنون واحدا بعد واحد (بوسوزنک مفهومینی آگلامیم مقصود اوج مؤذن بری سوکندده بری اذان اوقولر ایدی دیبو بولسه، بو سوز درست توکل، چونکه رسول الله زمانتده اوج اذان اوقولغانی یوق. اگرده رسول الله دن باشلاب، خلیفه لر زمانلرنده اوج مؤذن بولدیلدیک بولسه بوسوزنک برده جمعه غه خالصلی یوق و ایکنجیدن ده توبانده گی «و كانوا يؤذنون ثلاثة فجعلهم (هشام) يؤذنون جماعة»

باشقه اورنده ایدیمی؟ بز اوزمز کتب سته دن بو طوغورده بر نرسده تابا آلمادق. حافظ ابن حجر شوشی اذانتک مسجد طشنده ایشک یاتنده بولغانغینی طبرانی اثرندن کوجره در (۱). اما شمس الائمة السرخی ننگ «المبسوط» شرحنده امام طحاویدن «هو الاذان عند المنبر» دیب کوجروندن بو اذانتک منبر یاتنده او قولغانغی آ کلاشلادر (۲) امام طحاوی ننگ عصری سلف عصرینه یاقین بولوندن باشقه حنفیلر ننگ حدیث برله مشغول بولغان اعتمادلی عالمرندن. بوالته موندی مسئلهده جزاف سوبله مازدر. ابن القیم «زاد المعاد» ده: «و کان رسول الله صلی الله علیه و سلم یهمل یوم الجمعة حتی یجتمع الناس فاذا اجتمعوا خرج الیهم من غیر شوش بصر بین یدیه و لابس طلیسان و لا طرحه و لا سواد فاذا دخل المسجد سلم علیهم فاذا صعد المنبر استقبل الناس بوجهه و سلم علیهم و لم یدع مستقبل القبلة ثم یجس و یأخذ بلال فی الاذان فاذا فرغ منه قام النبی صلی الله علیه و سلم فخطب من غیر فصل بین الاذان و الخطبة... فاذا فرغ منها اخذ بلال فی الاقامة» (رسول الله اوز حجره سنده بولغانی حالده خلقنک جمعه غه جیولرینی کوتوب طورادر ایدی ده خاقلر جیولغانلرندن صوگ مسجدگه کره در ایدی، آلدنده بول بیررگه قوشوب کیلوجی کشیلری و آیروم کیوملر کیوی بولمیدر ایدی. مسجدگه کرو برله سلام بیردرده منبرگه منوب خلق غه قارشی طورغانی حالده سلام بیردر و اوطوردر ایدی. موندن صوگ بلال اذان اوکورغه کرشه در ایدی، اذان تمام بولو برله رسول الله آباق غه باصوب خطبه سولیدر ایدی. خطبه بتو برله بلال اقامت اوکیدر ایدی) دی (۳).

بو حدیثلر و خبرلر ننگ جیونسندن آ کلاغان نرسه لر شوشیلر: (۱) جمعه اذانی، خطیب منبرگه اوطورغانندن صوگ او قولورغه تیوشلی. بو، مشروع بولو اعتبارنچه برنجی و ترتیب اعتبارنچه ایکنجی اذاند. خطیب منبرگه جیقعاندن صوگ او قولو اعتباری برله «منبر اذانی» یا که «خطبه اذانی» دیب تعبیر قیلوده درست بولور. بو اذاندن مقصود، مسجدگه خلق جیو توگل بلکه خلقنی آری بیرلی یورودن منع ایتو، اوطوروب سوز نکلارغه حاضرله و کبک اشلر بولورغه ممکن. چونکه رسول الله اوزی مسجدگه خلق جیولغاندن صوگ چقادر ایدی.

(۲) حضرت عثمان آرندرغان «زوراء» اذانی (مشروع بولو اعتباری برله اوچونجی و ترتیب اعتبارنچه برنجی اذانی)، وقت

ابن الحاج ننگ هشام بن عبدالمطلب که نسبت بیرگان خبرینی حافظ ابن حجر داودی دیگان کشیدن کوجره و آننگ سوزینه کورده رسول الله زمانده جمعه اذانی توبان اورنده ایتلور بولغان، حضرت عثمان زوراءده ایکنجی بر اذان آرندرغان، هشام اوز یاتنده (منبر یاتنده) ینه بر اذان او قوتدرغان ده بارسی اوچ اذان بولغان (اقامتدن باشقه). ابن حجر بو روایت حقنده «رد قیلوب سوز سوبله و مشقتینی کوتارمی طورغان بر خبر، اصلی یوق» دی (۱) ابن حجر ننگ شوشی روایتی باخشی آ کلاغاندن صوگ ابن الحاج ننگ «المدخل» ده نی قدر جوالوب یتکاندگینی بلورگه ممکن.

ابن الحاج ننگ «اذاندن بتون مقصود، خاقلی نمازغه چاقرو» دیب بلوی ده یک طوغری بولماسه کیرهک. بلال ننگ نماز وقتی توگل چاقده ده (تا کدن الیک) اذان او قولغانغی، خلقنی چاقرو جیو صورت طومعی طورغان اورنلر ده، او قولاجق نمازلر ده ده اذان ننگ مشروع بولوی معلوم.

ابن الحاج سوزینی شوشی یرده طوقتاب مسئله ننگ اوزینه قایتامز: السائب بن یزید اسملی صحابه: رسول الله زمانده جمعه اذانی امام منبرگه منوب اوطورغانندن صوگ او قولادر ایدی، ابو بکر برله عمر زمانده ده شوشی حال دوام ایندی؛ عثمان رضی الله عنه خلیفه بولغاندن صوگ خاقلر ننگ کویولری سببی زوراء ده اذان او قوتو طورغان بولدی، معناسنده «کان النداء» یوم الجمعة اوله اذاجلس الامام علی المنبر علی عهد النبی صلی الله علیه و سلم و ابی بکر و عمر رضی الله عنهما فلما کان عثمان رضی الله عنه و کثر الناس زاد النداء الثالث علی الزوراء، «ان الذی زاد التأذین الثالث یوم الجمعة عثمان بن عفان رضی الله عنه حین کثراهل المدينة و لم یکن للنبی صلی الله علیه و سلم مؤذن غیر واحد و کان التأذین یوم الجمعة حین یجلس الامام یعنی علی المنبر»، «ان الاذان یوم الجمعة کان اوله حین یجلس الامام یوم الجمعة علی المنبر فی عهد رسول الله صلی الله علیه و سلم و ابی بکر و عمر رضی الله عنهما فلما کان فی خلافة عثمان رضی الله عنه و کثروا امر عثمان یوم الجمعة بالاذان الثالث فاذا نبع علی الزوراء فثبت الامر علی ذلك» دیب روایت ایتهدر (۲).

جمعه اذانی حقنده الیک اشانچلی بولغان حدیثلر شوشیلر. لیکن بو حدیثلر ده اذان او قولوننگ وقتی غنه بیان ایتولوب اورنی حقنده سوز یوق. بو اذان مسجدنک اچنده ولادر ایدیمی یا که طشنده ایدیمی؟ اچنده بولسه منبر یاتنده بولادر ایدیمی یا که (۱) فتح الباری شرح صحیح البخاری. ج ۲ ص ۲۶۹.

(۲) صحیح بخاری. ج ۱ ص ۲۱۹-۲۲۰. سنن النسائی ج ۱ ص ۲۰۷. مسند احمد ابن حنبل ج ۳ ص ۴۵۰. «ثبت الامر» فی الاذان «علی ذلك» فی علی اذانین و اقامة فی جمیع الامصار و لله الحمد. ارشاد الساری شرح صحیح البخاری. ج ۳ ص ۳۲.

(۱) فتح الباری شرح صحیح البخاری. ج ۲ ص ۲۶۸.

(۲) ج ۱ ص ۱۳۴.

(۳) ج ۱ ص ۱۲۱-۱۲۲.

تیوشلی. مگرده ۱۰ نجی «شورا» ده غی «منبر اذانی» دیگان سوزنی «خطبه اذانی» دیب یورتو یاخشیراق ایکانلکنی گنه موندن آیتوب کیتهمز. چونکه اول اذاننگ منبر یاننده بولغانلغینی بلدره طورغان نقلی سوز تابمادق، شونگ ایچون مطلق حالنده قالو آرتق. ر. ف.

کرگچده اوقولنده در. حافظ ابن حجر بو حقهده: «باشقه غازلرده وقت کرگانلکنی بلدروب و مسجدگه چاقروب اذان اوقولومشروع بولغانلقدن حضرت عثمان جمعه نمازینی ده باشقه نمازلرغه قیاس قیلغان و شول سببلی وقت کرگانلکنی بلدروب اذان اوقوغه لزوم کورگان اما خطیب آلدنده اوقولا طورغان اذان، جمعه غازینگ آبروم بر خصوصیتندن بولغان ایچون آنی شول حالنده اولگیچه قالدراغان بولسه کیرهك» دی (۱).

(۳) خطیب منبرگه منگاندن صوگ اوقولا طورغان اذان (مؤذنگ باصقان اورنی حقهده سوزم یوق. منبر یاننده باصوب اوقوسده اوقور، باشقه اورنده اوقوسده اوقور) اصلا و قطعا بدعت توگل بلکه هیچ شبهه سز سنت بر عمل و رسول الله حضرتلرینگ اوزندن میراث بولوبده بو کونگه قدر صاقلانلوب کیلگان بر عادت حسنه در.

(۴) خطبه اذانی براه خطبهنگ اوزی آراسنده فاصله بولمازغه، ضرورت کورلمه گانده اذانی، قامتتی بر گنه کشی او قورغه تیوشلی. هدایه صاحبینگ: «واذا صعد الامام المنبر جلس و اذن المؤمنون..» دیگان سوزی اساسلی و اعتمادلی بر سوزدر دیب بلیمیم (۲).

خطبه اذانی رسول الله و خلیفه لر زماننده منبر یاننده بولادر ایدیمی یا که باشقه اورنده ایدیمی؛ شوشی ماده حقهده غنه آجیق و کوکل قرار قیلورلوق نرسه تابوب بولمادی. لکن بو بیک الوغ مسئله توگل. رسول الله زماننده مسجدنگ طشنده بولوب زوراً اذانتدن صوگ مسجد ایچنده اوقولا باشلاسه ده عجب توگل. آنک اورنده کوب حکمت یوق. حکمت ایسه امام منبرگه منوب او طورغاندن صوگ او قولورغه تیوشلی بولورونده.

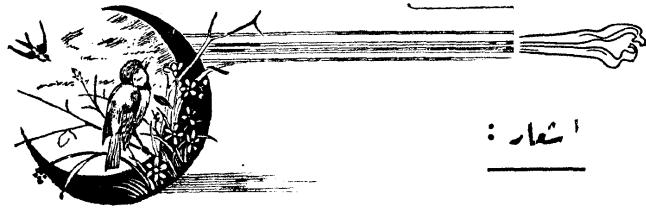
«نور الیقین» صاحبینگ شوشندی برچوالجق مسئله نی کتاب و سنت علمنده نایه و جملی بولماغان بر کشیدن کوچروبده شول چوالجق حالنده قالدروب کیتوینه و قابا عبارت براه تعبیر قیلوینه نهایت درجه ده تأسف ایتدک.

اسلام حافظلرینگ اثرلرینه بای کتبخانه لر بولغان شهرده طوروبده مسئلهنگ بر باشندن ایکنجی باشینه آدلاب چیقوب کیتوی و سوزینی یاخشی منبعلرگه اسناد ایشماوی البته کیلشمی؛ حافظ ابن حجر فائده لنگان اثرلرنی قاراب اوتکارگان وشو ندن صوگ دقت برلرهك یازغان بولسه ایدی، همه مزنی قواندراغان و بزنی ده انه برله قیو قازو زحمتلرندن قوتولدرغان بولورایدی.

بو اورنده غی سوزلر مزنک ۱۰ نجی «شورا» ده یازغانلر مزغه خلافتنی یوق بلکه بر برینی قوتله گانلکلرندن ایکسی برگه قوشاورغه

(۱) فتح الباری، ج ۲ ص ۲۶۸.
(۲) ج ۱ ص ۴۲۱.

اشعار:

I

بر امیدسزلك باصا، طاغنی آچلوب کیتهم،
هر ساعت یوزانقلاب، باشلار، میلر - قاینی جانا؛
کعبه مقصود یراق یولدا نهایتسز خط،
ظالمه لرطاودای، کیمه چایقلا آونی آوا.

II

آشمنوب دولقنلنوب تاتار ایلی ازلی نجات،
بو تله کده متفق بار ایرلری هم قزلری؛
کیله هر یاقدن بولوط، ظلمت یابوب چولغاب تور،
بیک یراقدا جلت ایتوب قویا امید یولدزلری.

III

ای سما، ای خالقم، قزغانما بزدن فیضکی
کعبه مقصود مزغه یول آچوب بیر بزگه ده
گر ترک و قتمده مسعود کورسه ایدی قومعی
برده قایغوسز کرر ایدم قارا کئی گورگه ده.

فراقی.

حافظ شیرازی:

(صلحنی ماقتاب)

نزاع بر سردنیای دون کسی نکند؛
باشتی بیر ای نور دید کوی فلاح!
کویلی ترجمه:

ناچار دنیا ایچون جانجالنی هیچ کم قیلماسون برده!
اوطوب آندانده اوغلم! اوینا روللرنی «صلح» برله.

۰۰ س. ا. ج.

اعتراف

نیچه یلنر بولمادم یول، نهلهده یولسزلق بلهن -
 اوتکاردم بو کونلر منی، بر خدایسزلق بلهن.
 کوزنی یومسام قارشیمه بوطلر- صنمملر تزلهلر
 باش ئیدم، قل بولدم آنلرغه توزمسزلك بلهن.
 قربان ایتدم زور جانم، بوطلر- صنمملر حقیقه
 باش ئیدم بو دنیانگ آزغن منافق خلقینه.
 سجده که هم واق تینلر، نورلی آلتونلر مینم
 اعلان ایتدم بو بیوک منبردن آئی خلقیمه.

هیچ ضرر یوق چقسه دجال، هیچ نی قیلماس یالغز اول
 دجال اول، کوبده نگی دجال، مه کگی لک خدایسز اول.
 اما چقدی بو زمانده بز کبی ایل باشلری
 اوستره ب ایلنی جهنمگه طابا یول باشلادی.
 آشدی منبرگه، خلقنی باسدی اویقو طب طنج؛
 اول سویلی... ایلنی جهنمگه صالا، دی: «قورقنج!»
 اوط یانا... اول شونده دین هم وجدان قربان قیله
 آه توبه نلک بر تلم ایکمک ایچون زار زار جلا!
 ضیاء یرمکی.

ناشکره. بغداد شهرینی تورکاردن انگلیزلر آغانلقتنی
 غزتلر یازغانلر اییدی. مذکور شهر بو کونده ده انگلیزلرده می یوقسه
 تورکلر کیرو قایتاروب آلدیلر می؟ بو کونده گی بغداد شهری
 زور می؟ نی قدر خلق ونی قدر مسلمان بار؛ بایلق اوقو اشلری نی
 روشده ایکانلگی معلومی؟ شوشی خصوصلرده جوابلر یازلسون
 اییدی.
 حسن مجیدوف.

هرواب: بو کونده «بغداد» نگ کیم قولنده ایکانلگینی آجیق
 بلیمیز. سؤال کزنگ سوکئی الوشلی حقنده کیله چک نومیرلرنگ
 بررسنده یازساق کیره ک.

زایسانه. بارماق یوانلغنده ایشکان یب یلباونی بیلینه باغلاب
 نوروجیلر حقنده «اول، باو زنار بولا. زنارنی باغلاوجیلر کافر

بوللار» دیلر. شوشی سوز درستی؟ شولای بیلارینه بارماق
 یوانلغنده باو باغلاوجیلر اسلام شریعتینه کوره کافر بوللر منی؟ ..
 اسماعیل جانیولاتف.

هرواب. فتوی کتابلرنده «مجوسلر قلنسوه سینی کییوجیلر،
 بیلارینه زنار باغلاوجیلر، کستیج (کافنگ اوتری برله مصغر)
 استعمال ایتوجیلر کافر بوللار» مضمونده سوزلر بار، شوشی
 سوزلرنی هر بر فتاوی کتابی ده سویلهب اوتهدر.

مسلمانلرنگ کافر بولولرینه سبب بولا طورغان بو نرسه لر
 اسلام دنیا سنده بیك معلوم و بیك مشهور بولورغه کیره ک اییدی.
 شوشی طوغرولرده سوز سویله وچی فتوی کتابلری اوزلری دو
 «زنار» فلان نرسه و «کستیج» ده شوندی موندی بولادر،
 قلنسوة المجوسی دیب فلان روشده کی بورک یا که فالپاق و یا که
 تپه که آیتهلر، آنلرنی شولای بولای اشیلر دیب سویله رگه و هر
 بر مسلمان عائله لری بلورلک ایتوب آجیق آکلاتورغه تیوشلی
 اییدی. چونکه موندی قورقنج نرسه لرنی عائله ایچنده بولغان آنالر
 آنالر، بالارنی تریه قیلوجیلر اوزلری بلوبده یاشلرنی توشندروب
 طوررغه مجبورلر. لکن نی ایچوندن شوشی سوزلرنی قرق مؤلفب
 یازادده، همسینگ یازووی ده بر عبارتنی گنه کوچرو بولوب هیچ
 بری اوز طرفندن تفصیل و تعریف قیلمی یا که شوندی کتابلر
 بزگه اوچرامی.

بزنگ فتاوی کتابلری وعموما فقه و اسلام حقوق حقنده
 ترتیب ایتولگان اثرلر بیك ترتیبسز وقاعده سز توزوله لر: آرتق
 وقتلری بولماغان کثیر موندن اوزلرینگ کیره ک مسئله لرنی
 تابا و بر حقیقت که ایرشه آلیر.

«یکلی سارایدن آت اوغرلاغان کشیلرنگ جزالری اوز
 وظلرندن سورلو و آور خدمتلر ایتدرلو» روشنده زاقون توزوجیلر،
 سارای نرسه؟ بیکله و دیب نیندی حال که آیتولنه؟ همسینی بیان
 ایتهلر. اما زنار باغلاوچی، کستیج استعمال ایتوچی، قلنسوة المجوس
 کییوچی کافر بولادر» دیب اوزلرینجه شرعی بر حکم یازوجیلر،
 شول نرسه لر حقنده آجیق معلومات بیرمی اوتهلر. مونگ ترتیبسزلك
 وقاعده سزلك ایکانلککنده دعوالاشوچی بولماسه کیره ک.

موندلر، احتمال شول مؤلفلرنگ اوزلرینه بیك معلوم نرسه لر درده
 شونگ ایچون آنلرنی تعریف ایتوگه حاجت کورمی طورغانلردر.
 لکن نی قدر معروف ونی قدر معلوم بولسه لرده مادام که اسلام
 برله کفر تفرعله نه و بر مسلماننگ نجاتی و هلاکتی باغلا نه در،
 البته آنلرنی تعریف ایتو لازم اییدی. دینی بر جنایت
 حقنده اوز ضررینه اقرار قیلوچی بر آدم حقنده رسول الله

حضرت تیرینگ شول اقرار برله گنه اش بترمی بلکه مذکور جنایتی تعریف ایتدروی، قلنی قرق غه یارلق ایتوب نچکه لهوی بو کونده گی آقروژنی سودلرده مشهور آدواقات و پر قورور رهم ده پریساژنی زاسیداتلر قاتاشلری برله بولغان سودلرنک کونچیکلرینی کیتورلک درجه ده مکملدر .

بخارا، خبوه لرده یوروچیلر، تورکستان و ایرانده سیاحت ایتوچیلر، اوزلری کوروب ویا که بلوچیلردن ایتتوب مولرنی بلکه بله طورغانلردر، اما بز آندی اورنلرده یوری آماغانلغمز و بلوچیلرنی ده کورمگانلکه ز سبیلی بونرسه لردن بتولای معاوماتمز یوق . باماموز ایچون بیک بورچولامز . بو بورچولو ایسه ، اوز باشمزغه بومسئله واقع بولودن توگل . شاید بزنگ اوز کیوملرمز آراسنده (بور کمز برله تاپه کمز بولماسه) بو نرسه لر یوقدر، بلکه بلورگه ممکن وکشیلر بله طورغان نرسه نی بلمی طورو و کتاب قاراغان و قنده عبارتنگ ، مفهومینه توشونمی اوتوب کیتو عصبیلرمزغه ناچار اثر بیرونلندر .

«زنار» نی قاموس نگ : «خرستیانلر برله مجوسلرنک ییللرینه باغلاغان نرسه لری» دیب هم «کستیج» نی ده «کسته» دن آلتغان سوز» دیب تعریف ایتولرنندن بر نرسه ده آگلاب بولمی . فارسی لغت کتابلرنک «زنار، کفار وزنده بولوب عموما ایب ورشته، خصوصاً پت پرست و آتش پرست طائفه سینک ییللرینه باغلاقلری ایب ؛ کستیج ایسه موکا باشقه و بعضیلرگه کوره زنار برله کستیج بر نرسه» مضمونده سویله گان سوزلرنندن ده بر حاصل چیقاروب بولمی .

مدرسه ده ۱۳-۱۴ یاشلرده وقت «مختصر الوقایه» اوقوب «کستیج» دیگان سوزنی ایشته ده شونی ایندی قرق یلدن آرتق مدت ایچنده بلمی یور ایمش . بو هنرمی؟ شول وقده مختصرنی اوقوتوچی خلفلر نی ایچون مونی یاخشی تعریف ایتمگانلر؟ یوقسه آنلرده بزنگ کبک بلمی یورگانلرمی؟ .

درست، شرحلر آنی «بارماق یوانلغنده یوندن یاصالغان باو بولوب ییلگه باغلانا» روشنده آندن موندزغنه سویله شدروب اوتلر، لکن بو اورنده آندی تعریفلرگنه یتمی ، آنک برله بر نرسه ده بلوب بولمی . بارماق یوانلغی یون باو دنیاده بیک کوب ، آندی باونی ییلگه باغلاو برله اسلام و کهر آراسنده نیندی بر مناسبت بار؟ . معامله و خدمت اجبار قیلوینه کوره یون باو باغلاو سبیلی گنه مسلمان کشی ، نی ایچون کافر بولسون؟ . مسلمان بولو و کافرلرگه چیقو ، شولای شربی صزو قدر ییکل بر اشمی؟ آنلرغه نی قدر الوغ نرسه لر اییه لر، حتی دنیانک آستی اوست که کپله در دیسه گده بولادر .

قتوی کتابلرنده بولغان اوشبو حکم ، قرآن کریم و سنت که یا که امتنگ اجماعینه بنا قیلنو توگل حتی ابو یوسف و محمد، زفر و حسن بن زیادلر طبقه لرنده بولغان مجتهدلر نک سوزلرینه گنه بولسه ده بنا قیلنه طورغاندر دیب بلمیمز . ابو حنیفه و آنک امثالی بولغان اماملرنک سوزلرندن آلتاوندی شبهه مز یوق ، ابو حنیفه، یوق بهانه لر برله کوچله نوب توگل بلکه قول غه آلورلق دلیللر کورلوب طورغانده ده مسلماننی کافر ایتودن بیک صاقلا نغانلغی بو خصوصه بیک یاخشی قاعده لر توزگانلگی معلوم . کلام اهللری ا کفار ایته طورغان فرقه لرنک بیک کوبلرینی مذهب اماملری اوزلری مسلمان صایلر و مسلمان حکمنده یوروتلر . ایسکی زمانده تألیف ایتولگان حقیقی عالملرنک اثرلری موکا شاهدر .

درست ، بر نرسه نک جیت بر دین که تابع بولودن باشقه هیچ بر فائده سی بولماسه و حاجتی کورلماشه بلکه آنک بتون خدمتی شول، دین که شعار و علامت لکن گنه عبارت بولسه، شول علامتی استعمال ایتوچیلر نی اسلام دینندن چیقوغه حمل قیلورغه مجبورلک بار . مثلاً مویون غه صلیب آصو، خرستیانک علامتدن بولوب آنک باشقه چه هیچ بر کبره ک اورنی یوق . بر کشی هیچ عذر سز موینه صلیب کیسه البته اول آنی شعار و علامت بولسون ایچون گنه کیگان بولادر . آنک حقه نده شریعت، اسلامدن چیقو برله حکم ایسه ایثار اما آندن باشقه صورتلرده ییلگه باو باغلاو سبیلی گنه مسلمان کشینی کافر قیلورغه اسلام شریعتی مساعده قیلور دیب بلمیمز .

ییلگه باغلاو بتون دنیاده بتون خلقلرده هر بر عصرده بولوب کیلدی، بو کونده ده بار . بو عادت عصرلرده ده بار ایدی . اسلام کیلگاندن صوگ عصرلرنک ایرلرنده ده خاتونلرنده ده ییلگه باو باغلاو عادنی بولغانلق معلوم . بو باولرنک یونلری ده ، نچکه ویوانلری ده بولادر ایدی . «ناطق»، «منطقه» دیگان سوزلر، عصرلرنک ییللرینه باغلی طورغان نرسه نک اسملریدر . تور کورده مونک اسمی قوشاق، کمر، بیلپاو، روسلرده ده پویاس (Поясь) در . سوزنک قسقه سی شول : بز اوزمز زنار ، کستیج . قلنسوة المجوس دیگان سوزلرنک نیندی نرسه لرگه اسملر بولغانلغینی بلمیمز هم ده شوشی نرسه لرنی استعمال قیلو سبیلی مسلمانلرغه کفرلک برله حکم ایتونک نیندی شرعی دلیللرگه بنا قیلنغانلغینی ده آگلامیمز .

ایندی اوزمز ، کولمه ک آجلماسون یا که چابولر تارالوب یورماسون و اش اشلرگه اوگها بسزلق ایتماسون، کیوم جیناق طورسون دیمک کبک سیلردن بررسی ایچون ییلینه باغلاغان کشینی شول ییل باغلاوی ایچون گنه کافر ایثارگه یول تابعیمز . حتی که کافر

ضرر بولا طورغان مسئله بولسه ده فتاوی قاضیخان، خلاصه الفتاوی، فتاوی بزازیة، فتاوی حامدیة، فتاوی عالمگیریه کتابلرینه هم ده تنویر الابصار و مختصر الوفایه شرحلرینه و حاشیهلرینه تاییانوب شرعی حکملر اعلان قیلوجی قاضیلر فتوی بیروجی مفتیلر، اسلام شریعتی قارشوسنده مسئوللر هم ده الله حضورنده گناهلیلر دیب ظن ایتمه مز. حکملرینک نافذ بولونده شبهه مز زور .

غیرتلی و کیگ معلوماتلی، عذیف، حیات و معیشت مسئلهلری برله آشنا بولغان بورغنی مجتهدلرنگ اخلاص خدمتلری سایه سنده قضا و دعوی، شهادت و حکم، جنایت و جزا، عموماً حقوق بابلری اسلام دنیاسنده ایس کیتکیج درجه ده یاخشی یولغه قویلغانلر. یک مضبوطلر؛ عمران و دنیا کوتوگه، بو کونگی مدنیت گه موافق و مناسبلر. شوشی نظاملر و کلی بولغان قانونلرنی «قانون» حاللرنده دستورالعمل ایتمه طومتی اسنادسز و نیندی شرعی اصللرغه بنا ایتمه گناگن کینی کورسه تمی یازلغان قنوی کتابلرینه تاییانوب بنده لرنک حقارنده حکم توزو طوغر و سنده هیچ بر آدمنگ عذری بولماز دز.

اسلام دینی بو کون ایندی غریب، اوزینه مناسب خادملری یوق. موگا قارابده مایوس بولو درست توگل. الله تعالی شاید بو «دین» نی بو کونگی غریب حالنده طونماز، اوزینه لائق خدمتکارلرنی ییارر، اهللرنک قوللرینه تابشیرر. شون مقتدر آدملر و مصلحلرنک همتلری سیندن «قال فلان کذا و قال فلان کذا» لر برله حکم توزولر، فتوی یازولر بتار؛ اسلام دینینگ اوز توسی هر کیم گه کورلور، دنیاغه فاش بولور. هیچ تردمز یوق، موندی آدملر بو کون بولماسه بر کون میدانغه چیقاجق لدر. «و ان تولوا یستبدل قوما غیر کم ثم لایکونوا امثالکم». اگرده اورنبورغ اورامنده بارغانده خرستیان روحانیسی قیافتنده گی بر آدم اوزمنی طوقتا توبده «بین مسلمان بولدم، مؤمن بهارنی قبول ایتم، صلیبی چیقاردم، شوشی کیوملرم و شوشی قیافتم برله یورر گه اسلام دینینگ مساعده سی باری؟ الله رضالغی ایچون جواب بیر!». دیسه ایدی، مین: «ای قارنداش! اوزکنگ مسلمان طوغانلرکنگ خاطرلری ایچون کیوملر گئی، قیافتکنی آلماشدروک یک مطلوب، آلماشدروکنی نهایت درجه ده اوتتم، باشقه کیوم استعمال قیل، قیافتکنی ده بر آرتوزت!». دیر ایدم. ایندن موگا قارشو: «مین، شوشی قیافتمنی و شوشی کیوملرمنی تاشلیسم کیلمی، اگرده اسلام دینی قطعی تکلیف ایتمه طورغان بولسه، باش اوستینه همه سیننی اشلم اما اختیارمه قویسه اول وقت شوشی حالم برله یوری بیرهم» دیسه اول وقتده «رسول الله، دین اسمندن تبلیغ ایتمه کان بر نرسه نی دین ایتمه سویله وودن و شارع غه اقترا قیلودن الله صاقلاسون! مین سزگه سوزنی «دین» اسمندن توگل بلکه معامله و اخلاق

ایتوچیلرنگ اسلام دینندن بتونلای خبرسز ایکانلکلری برله حکم قیلورغه مجبور بولامز. بیل که باغلانغان او کیره ک قایش و کیره ک یون بولسون، کیره ک سوس و کیره ک یوکه دن ایشاوب یاصالغان کیندره بولسون، کیره ک یوان و کیره ک نچکه بولسون، کیره ک روس برله مارجه، کیره ک موقشی برله جواش باغلاب یورگان بولسون، کیره ک عربستان و هندستاندن کیلگان و کیره ک بخارا و روماده یاصالغان بولسون هیچ بر آیرمه یوق. بزنگ عقیده مز و ایمانمز شوشی. موندن دوندردلک بررتورلی شرعی دلیل ظاهر بولغانغه قدر بز شوشی عقیده مزده ثابتمز .

انسانلرنک نی برله مسلمان و نیندی اش برله کافر بولولری بیک معلوم نرسه. موندی بیاباو برله چاباتانگ، اشله په برله چالبارنگ قانوشی یوق. بارماق یوانلغی یون باونی بیل گه اورا و سبیلی گنه، مسلمان کشی کافر بولسه اشتهان هم چالبار بولرینی و آلباقچ بولرینی باغلاو سبیلی بو جزادن نیچوک آزاد بولالر. باری بر توگلمی؟

درست، اگرده یالانچا تن اوستینه باو باغلاو برر تورلی چیت دیننگ شعارندن بولوبده شونی دائم یورتو مذکور «دین» قاعده سینه کوره لازم بر وظیفه ایتمه صانالسه، شعار و علامت بولودن باشقه هیچ بر خدمتی و کیره گی کورلماسه. اول وقتده آندی باونی «صلیب» برله بر حکمده یورتوگه یول بار. لکن موندی باو بزنگ بجمزدن خارجدر. ایکنچی، فقه کتابلرینک سوزلرینه کوره «زنا» هم «کستیپج» کیوم اوستلرنده بولا طورغان نرسه لدر .

هر حالده بیل باغلاو سبیلی کافرک برله فتوی بیرلوه زور بر حکمت و عله بولورغه تیوش. مونی بلدرو و مسلمانلرغه آچیق آکلاتو هر عصرده غی اسلام عالملری اوستنده بورچ بولسه کیره ک. بو طوغروده فتاوی قاضیخان، خلاصه الفتاوی، بزازیة، فتاوی هندیله رده «قال بعضهم، قال ابو جعفر الاستروشینی» روشنده یازلغان عبارت لریتمی. اول سوزلر شرعی حجت توگل، آنک برله بر مسلمان ضررینه حکم اعلان قیلورغه هیچ بر مقتینک و قاضینک حتی بولمازغه تیوشلی.

مذکور فتاوی کتابلرینک شوندی سوزنی ابو جعفر الاستروشینی گه نسبت بیرولرنده سندلری یوق. آنلرنک مؤلفلرندن هیچ بری ابو جعفرنی کورگان و آنک زمانه ایرشکان کشیلر توگلر. شونک ایچون اول سوزنک ابو جعفر طرفندن سویله نگان بولری ده بیک شبهه لی . بز اوزمز، بو حقدغه توگل بلکه نیندی گنه بر الزام و

آلتی بللی اسرائیلی مکتب پرور غرامی، روسیه مسلمان او قوتو چیپر برگی ننگ مرکزی طرفندن نشر ایتولگان و ۵۵ یتده قازانده «معارف» مطبعه سنده باصلغان. اوستینه قویلغان حقی ۸۰ تین اوشبواتر لر هر بر مشهور کتاب مغازینلر نده ساتولسه کیرهك.

ادبیات.

خندق طورمشی.

شولوق جیدگان یلدزی، شولوق باشقه یلدزلر، اورمانلر کولرده شولوق. طبیعت ماتور؛ صوراکت، اورمان طن؛ جهیله وده یاتقان توسلی. تیک بر صزق بوی غنه ظنمی. طبیعی ماتورلقغه بر صنعی ماتورلق قوشارغه تالاگان توسلی ایتوب شول طنچسز صزق بوینده یش یشقنه یوغاری غه را کتیلر ارغتوب یاقترتوب طورالر. قارانغی تونده را کتیلرینی یوغاری آتقاند توبه نندن سیکرته چوقرندن قاراغانده هواده یلدز آتلغان توسلی، اول یوغارودن پورولوب آقرنلا بقیه یاقترتوب توبه ننگه توشکانده ده بیک کولکلی بولا. کول یاننده بولسه بولار بارده کولگه انعکاس ایته، یاقتیلق تاغی آرتا توشه. را کتیلر ننگ زورانی، زورلغینه قاراب یاقترتوبوی، هواده طوروی، اشاره سینه قاراب توسی تورلی بولا. زور را کت یوغاری منوب کیته، هواده اوزاق طورا، کوب یاقترتا، کوبراک آق، قای توشده قزل، قای توشده زنگری یاقترتالار. ئەتورسگ، موند، کونده مولد به بره می. ماتورلقغه حیران قالب، شاق قاتوب طورغانده، یانگده غنه شارطلاغان ملطق تاوشی یا یانگده غنه وژلاب کیتکان پوله سیسکاندروب جیباره. سیکرته ده طورغان صالدا ت یوقیسی کیسه یا برار قشترداغان تاوش ایشته، دشمان یاغندن اورمه لاب کیلگانلر بولسه، قورقتور اوچون آطوب جیبارگان بولا. اول ایندی قازتاوشی توسلی حیته قالا. آنی ایشتوب ایکنچی سیکرته لر آتا باشلیلار. آراغه قانتوب تیگی تگو چیپر ننگ ایسکی ماشینه بله تکگان تاوشلرین ایسکا توشوروب پوله میوت تقرداته باشلی. اول یشراق تقرداتسه اورص صالدا ت لری «ئنه ننگ ما کسیم صاتا نا» صالماغراق تقرداتسه «گرمان مغردانا» دیلر. موگا یا بزدن یا قارشیدن اوزاقده بوش میچکه ننگ توبینه طوقماق بلن صوقغان توسلی تاوش چغازوب ئری قوران قانتوب قویا.

تاغی طنا. شولای ایته طورغاج یاقترتا بانلی. اللک یالغان تاك آندن چن تاك آتا. آقرین آقرین سیکرته لر اورنلرندن آرتقه

جهتندن گه سوبله دم، اسلام رکندر نده قصورلق قیلماو شرطی برله بوری بیر، اللهغه تابشردق» دیر ایدم.

«فانسوة المجدوس» دن مقصود ایسکی ایران بورک لری بولسه بو بورک لری عباسیلر عصر نده بیک موداده ایسکی، مونی عربلر اوزلری ده کیدیلر حتی مونی کیبارگه بیوروب خلیفه لر دن بری امرده چیقارغان ایسکی. اگرده ایندی باشقه برر تورلی نرسه بولسه اول وقت آنی نیکشرو لازم. بزنگ بو کونکی اوزبورکرمن، توبته یلرمز، خاتونلر مزنگ قالا قاری ده فانسوة العرب فانسوة المسلم توکل ایکانلک لری معلوم. اگرده فتوی کتابلر نده غی سوزلر درست بولسه، بزنگ اوز حاللرمز ایندی نیچوک بولادر؟ عاللمر مزنگ ایگ سو بوب کیه طورغان جبه لری برله چاپانلرندن اولگیسی روم و صوگتسی یهود کیوهی ایکانلکینی دعوی ایتو چیپر بار. زنار، کستیج، فانسوة المجدوس سوزلر ننگ قران کریمده یوق ایکانلک لری معلوم، حدیث شریف لره بولغانلقلاری ده معلوم توکل. بو سوزلر عباسیلر عصر لر نده عربلر نی ایران مدیتی بووب آلتانندن صوگ غنه چیقغان کیوم مسئله سیدر دیب ظن قیلیمز. اشله په کیو چیپارنی کفر ایتو چیپر بزه ده بولغان ایسکی. تگیلر ده شوندی بر اساسز نرسه لر بولسه کیرهك. اگرده ایندی بو مسئله ده خطا سویلی طورغان بولساق علم اهللر ننگ ارشاد ایتولرینی صمیمی صورتده اوتهمز. لکن بو ارشاد و تیبیلر ننگ «دین» تریه سینه رعایت ایتمی و «معیشت» ادب لری برله حسابلاشمی طورغان زورناللردن باشقه مطبوعاتده بولونینی رجبا قیلورغه مجبورمز. حقلقنی قبول ایتو طوغر و سنده شوشی کیفیتده سوز بیر کانا کمز دن صوگ بو طوغر وده غی مسئولیت بزنگ اوستمز ده توکل بلکه عقیف و انصافلی علم اهللری اوستنده قالسه کیرهك. «کهی بالله شهیدا بینی و ینکم» . ر. ف.

یاکا اثرلر

نارنور. محمد عیاض افندی الاسحاقی ننگ یاگا بر اثری بولوب «مسکاو» ده «شرق» باصما خانه سنده باصلغان. ۱۹۰۵ نجی یلرده «قازان» شهر نده یاشلردن عبارت بر هیئت ماجراسینی تصویر قیله در. بتونس ۷۴ بیت بولوب اوستینه قویلغان بهاسی ۱ صوم ۲۵ تین.

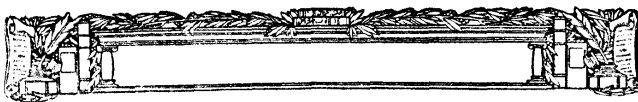
سیاست عالمزده. اوشبو صوغش ننگ باش سیبلرینی قسقه لاق برله آجیق روشده بیان ایتکان بر اثر ۳۲ یتده باصلغان اوشبورساله ننگ مرتبی محمد عیاض افندی الاسحاقی بولوب ناشری مسکاو مسلمان خلق کامیبتی. اوستینه قویلغان حقی ۲۵ تین.

اوجقچ بریزانتنی اسناریادبله ن آتالر شوگا کوره آلا ر هواده قاره توتون یومارلاقلری قالدرا لر. آلا ر قایتقاج آوب قایتقان خبیرلرینه و آلدانی آ کوبده یاتقان آیتسه رنک اشاره سینه هم برار یرده آعاج باشنده غی صناوچینگ کورسه توبنه قاراب آرتیللیری قوطورا باشلی. کوبره ک آلك بزنگیلر آتا، آگا نگیلر جواب یرده. تورلی قطرلی طوبدن چیقغان تورلی اسناریاد اوزینه باشقه تاوشلر چیغاروب باش اوجندن اوزوب کیتلر. بولارده طنا.

وقت یتکاج صالداتلر کاتیلو کلرینی طوتوب آشفه کپاتوگکه کیتلر. آتیسک، ایچسک، طویغانچی یوقلیسک، تون صایون نی لر بولغانون نی قدر پاترون نی قدر را کت طوطولغانن نه یتوب سؤیدینه یازاسک، خط یازاسک، کیسه خط غزته اوقیسک سویله شهسک، اوبنی کولهسک، وقت یتک اوزون طویولا؛ گل بر تورلیک، بر منظره. آرتق اولمدن ده قورقمی باشلیسک، یارالانوده ئلله نی توگل توسلی طویولا باشلی.

حبیب زینی.

مکتوبلر :

منهاج افندی قدرمتف جنابلرینک دقتینه .

«مشورت» کالیندارنده منهاج افندی قدرمتف جنابلری «حسن افندی آچورین کم ایدی؟» نام مقاله سنده رضاء الدین حضرتلرینک «حسن افندی آچورین» نام مقاله سن مطالعه قیلا هم «احوال روحیه سی توبه ن» دیب یازا.

مذکور مقاله نی ارقوغاچدر اوز اوزیمه سؤال یردم:

رضاء حضرت نگ مقاله سینک احوال روحیه سی مو توبه ن ایکان، ئله له منهاج أفندینگ مطالعه مو ابکان؟ « دیب .

شول مسئله نی اویلاب طورغانده ایسمه توشدی مشهور روس شاعری Крыловъ نگ قوجات برله انجو و . . . . . برله آیلسین طوغرسنده یازلغان شعرلری .

بو شعرلرده Крыловъ بیان قیله قوجات انجونی آشارغه یاراماغانلقدن توبه ن درجه که قویا و . . . . . ده آیلسین نگ ته من بله گانلکدن آنی توبه ن درجه که قویا .

قوجات انجونی و . . . . . آیلسین نی توبه ن درجه که قویو برله انجونگ ده آیلسین نگ ده درجه لری توبه ن بولمی، اما قوجات برله . . . . . نگ کم ایکنانچیلکلری کورنه .

موگار بنا منهاج افندی نگ گنه سوزی ایله ن مقاله نگ احوال روحیه سینک توبه ن بولووی درست بولوب یتمه سه کیره ک. چونکه

آ کوبکه زبملیانکه لرغه قایتا باشیلر. نابلوداتلر آلماشینا. تونله یوقلاغلر آشاب اجوب، یوقلاماغلر بله آلماشلر. ایدنی تونگی کبک یراوستنده ایرکنلاب یوروب بولمی، کورنمی گنه یوررگه طرشاسک، خودسا آیشچینایدنغه یوروب «اللهغه شکر بوتوتنی طنج اونکاردک» دیب یوقوغه یاتاسک . آغی یازیتسه ده کوندر اولقدر قورقنج بولمی. یتک کشی حیولوب طورغانن سیزسه یه برار اش اشله گانن طویسه شول توشکه گنه یا بومبا میوتدن بومبا تاشلی یا آرتیللیری دن آتدرا. بولار عادی وقتده سیره ک بولا. شولای ده میگا بر رده یاخشوق ایمانمنی اوقوتدی.

یکشنبه کون ایدی. آغی یازیتسه ده زاستاواده باشلق بله اوزیمه بروژوود یرگانلر، برکه طورابز. بو ایدنی دشماغه ایگ یاقین حتی تونله سیکره تلر ننگ قای توشده شپرداب سویله شکانلری ده ایشته. صالداتلر جینالوب نرسه در اشله مک بولغانلر، مین یوقلی ایدم. تاوشقه اویانوب کیتسم بلینداژم دررسلیکنه؛ چیغوب قاراسام میگا یاقین غنه ایکی یرده زور چوقورلر پیدا بولغان ئلده صالداتلر قاجوشوب اولگورگانلر. اول بو بولمادی، تاغی کروب یاتدم . ساعت ۸-۹ لر یته باشلاغاچ آبرولانلر کوتاریلوب چیغا . یاکی چاقده یتک قرق ایدی، حاضر طوبدرا باشلادیلر ایدنی.

اولی بر وژلاغان تاوش ایشه. بینوکل بله قاری تورغاچ تاباسک؛ صالماقغه مهابت هیچ قورقمی نیمس آبرولانی اوچا. بزنگ آرتیللیری آنی کورده آتارغه طوتونا. کوك یوزی آق توتون یومارلاغی بله ن طولا. آگا بر نرسه ده بولمی. آگ کاشی بزنگیلر کوتاریله باشلی، زورلر چیغا، آلا توبه نکه اوچا؛ نیمس یاقغه چیغا باشلاسه لرغه یوغاری کوتاریله لر. شولای ده بزنگ اوجقچلر نگیلر نکیه قاراغانده بوره کگیره ک بولورغه کیره ک، آلا رنک یاغینه چققانده نیمسلر بزده اوچقان کبک یوغاری کوتارلیمیلر.

بزنگ زور آبرولانلر آرتدن بهله که یگنه اوزی جور ایستره یتلر یز چیغا. قایچاقده بر برسینه یاقینغه کیلشوب پولیموتدن آتشارلر، موندن قاراغانده هواده ایکی توبلگان صوغشقان توسلی. نیمس آبرولانی اشاره اوچون بلدررگه کیره ک یرده پولیموتدن آتا، یا هواغه صزق صزدروب را کت توشوره یا بومبالر تاشلی ده آرتق باررغه کیره ک تابماسه بورولوب کیری قایتا. قز شوب کیکنان طوپلر اول کیتکاجده آرتدن یتک کوب آطوب قالالر.

اگر آرتق کیتهرگه بولسه مونده اولقدر کوب جو بالمی یوغاریدن آرتقه چیقوب کیتده آنده یا برار قالاغه باروب یا برار استانسه ده بومبا تاشلاب، آنده غی خلقنک یوره گن قوتاروب قوتن اوچروب کیله. یشقه بزنگیلر ده نگیلر یاغینه چیغلر، آنده ده شولای نیمس طوپلری آلا رغه آتا. آلا ر هر وقت تاوشلی قوط

يوزه رگه اوستا كاپيتان شونده باتوب قالادر. بو اش كه «تقدير»
 «قدر» ديمي ايندى نى دير كه كيرهك؟ . .
 مسلمانلر البته شوشندى حاللر كه قاراب «تقدير» و «قدر»
 ديلر. جنلاب اويلاغانده ايس كيتارلك اشلر.

مونده بر قونفرانس بولونى خلق كوتامامين اوزم كوتيمين،
 بولماز ديب اولييمن. حتى بولسهده حاضرگى حاللر كه تاثير ايتمازدر
 ديب ظن قيلههم. صوغش اوزاق غه بارر كبك كورنه. مينم فكر مچه
 صوغش هم صالح غه جدى تاثير روسيه حكومتى قولندهدر. روسيه ننگ
 آلاجق وضعيتى صلحنى تامين ايتار. يوقسه بر طاقم سرسربلر ننگ
 سوزارنده كوب معنا بولماز.

انسانلر ننگ ضعيفلكلر نندن فائده لانه بله چيلر اوزلر ننگ
 اقتصادى وشخصى منفعتلرى بوللر ننده اوج ييل ايچنده فرق مليون
 آدمنگ قانلر نى تو كديلر. بوايسه انگيلز لرده يدى نول و ۴۱ رقم برله
 تعبير ايتولندهدر، ديلر. انگيلز لرايندى موني ياشرمى، غزته لرندهده
 يازديلر. شول يدى نول كه ينه دن اوج نول قوشولسه نى ضرر بار؟
 البته لوردلر مينسترلر ايچون بر ضرر ده يوق حاجت بولسه نول
 دخى ده آرتغراق بولسون. مونه مدنيت، مونه معارف! . . الهى!
 بر چنگيز كوندرسهك بولمازمى؟.

صديق عتيقز عبدالرشيد.

•••

بومكتوب، اوزاسم مزگه خصوصى صورتهه يازلغان مودت
 نامه ايندى. موندن مقدم اوشبو يلنگ ۱۲ نجى «شورا» سنده
 بر مکتوبنى باصقانمز ايچون حر متلو عبدالرشيد افندينگ دوست
 ايشلرى بزدن ممنون بولغانلر ايندى. شونلر خاطرلى ايچون بو
 مکتوبنى ده باصدق بعض برجهلر البته قالديلر. بزايندى مکتوب كه
 شرحلر، حاشيه و تعبيرلر يازمىمز، يازا آلمىمز. خواجه نصر الدين
 افندى ايتمشلى «تعبير ايتيه بلوچيلر، بلماوچيلر كه اوكره تسونلر»
 ديگان سوز برله قناعت قيلهمز. چونكه «بو» چونكه «نگ صوگيى
 يازماسه مده ايندى بله سز»

رضاء الدين بن فخرالدين

محررى: رضاء الدين بن فخرالدين.

تأليف: «محمد شاکر و محمد ذاکر راميفلر».

مقاله ننگ قدر و قمتينى بلو طوبوغوسى و حسى منهاج افنديده
 بولماسزاقى ممكن.

محمد بن حسن آقچورين. ۲۷ آرغوست.
 ۱۹۱۷ نجى ييل. «غوريفقه».

هر متلو عبدالرشيد افندى مکتوبى

مين همیشه «استوقهولم» ده من. مکتوبگرنى آلوب بيك
 شادلاندم. انشاء الله غزته لرده كيلورلر. دخى اوزون زمانلر بو
 شهرده طور اچاغمنى ظن ايتمه. حق تعالى جمله مزنى اوز رضاسينه
 موفق ايتسون ايندى.

دينانگ غرابتى ايکى نوع توشنورگه ممكن. علم و معرفت
 نقطه سندن قارالسه هر نرسه ماشينه برله بورى، بارى نيك ماشينه نى
 يكره منجى عصرغه موافق ايتوب اوطور نورغه غنه كيرهك لکن قاي
 چاقده ماشينه ننگ بر كيرتى كيم ياكه اورنسىز بولادرده كوكلده گى
 كبك اشلى آلمى، بر نيچه كشينگ باشينى واتا، كوزينى چيقارا،
 جاينى آلادرده آخرنده يوروب كيته و عادى بر نرسه بولوب
 قالا. بو بر نظريه.

ايکنجى نظريه ايسه ايسكى قما عقیده سى تاثيرى برله «قدر»
 نقطه سندن عبارت.

قدر، هيچ كوتماگان برده بر اورندن نله كدروب آلادرده
 اوز اشينى اشلى. مثلا مشرق طرفينه بارا طورغان كيمه نى، خلاف
 ييل چيقاده مغرب طرفينه آلوب كيته ياكه برده كوتماگان و احتمال
 طوماغان بورانلر داولرر چيقوب نله نيلر اشلهب تاشلى.
 شولاي بولسهده هر اشده تدبير كيرهك، غفلت ايتو جائز
 توكل. زمانلر بيك مهم.

مين حج كه بارغانده تاش غه اوطورغان كيمه لرنى كوردم.
 حاجيلر بر وطن اهلى كبك بولسه لرده. صو توينه كيته خوفى كيلو
 برله اوز محيطلرى برله جيولالرده بر كشى كبك بولوب توبه
 قيلورغه طوتونالر ايندى.

شوندى زمانلرده كوب عبرتلر بولا، الله نى ايندى بتونلى
 اونوتو يارامى. عجب تورلى ياردملر كيلوب چيقا. پاراخود صو
 توينه كيتكان وقتلرده حاجيلر ننگ بعضيلرى قوتولالر، يوزه بلماگان
 حاجيلردن بعضيلرى نى قيلانوبدر يوزوب هلاكتدن خلاص بولالرده

«شورا» اورنهورغده اوه بشه كونه بر مقفان ادبى، فنى و سياسى مجموعه در.

ГАЗКА ЗА ОБЪЯВЛЕНИЯ: НА 2-Й СТРАНИЦЕ ОБЛЖНИ
 30 КОП., АН 3 И 4 СТР.—20 К. ЗА СТРОКУ ПЕТИТЛ.

Адресь: г. Оренбургъ, редакция журн. „ШУРО“.

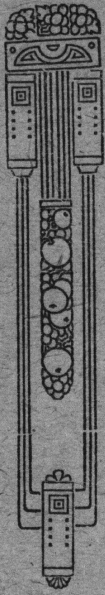

آبونه بدلى: سنالك ۱۰ صوم، آلى آيلق ۵ صوم ۴۰ تين.
 اوج آيلق ۲ صوم ۸۰، بر آيلق ۱ صوم، بره ملب ۵۰.
 جيت مملكت كه يلاق ۱۱ صوم.

ШУРО

№ 18

СЕНТЯБРЯ 15 = 1917 ГОДА.

”ابن تیمیه“

رضاء الدین بن فخرالدین اثری

اسلام عالمی نیک ایک مشہور لڑن بولغان ابن تیمیہ نیک ترجمہ حالی، مسلکی و فکر لری یازلغان ۱۴۸ بیتک بر اثر در. حتی پوجتہ سی ایله بر لکده ۹۰ تین، هر بر مشہور کتابچیلر ده ساتلور. باش اصقلا دی «وقت» ادارہ سنده.

”ابن عربی“

رضاء الدین بن فخرالدین اثری

شیخ محیی الدین بن عربی ترجمہ خالی حقندہ ترتیب ایتولگان بر رسالہ در، موندہ ابن عربی نیک مسلکی و اوزینہ خاص بولغان فکر لردن مهماری ذکر ایتولگان. ۱۴۶ بیتده باصلغان بوردسالہ نیک حتی پوجتہ سی برله بر لکده ۹۰ تین. باش اصقلا دی «وقت» ادارہ سنده.

تصحیح

۱۵ نجی «شورا» ۳۶۲ نجی بیت ۲ نجی باغانادہ
۱۴ نجی یولدن صوگ «استانبول نیک دنات و رزالت اورنی ایکانلکینی کوزی برله کورگان» دیگان بریول توشوب قالغان. ۳۶۳ نجی بیت ۱۰ نجی باغانادہ ۲۵ نجی یولده غی تاریخ «۱۳۱۶» دیب توزه تلو تیوشلی. ۳۶۵ نجی بیت ۱۰ نجی باغانا ۱۷ نجی یولده صوگنی «که» سوزی آرتق.

۱۶ نجی نومر «شورا» ۳۸۱ نجی صحیفہ ده کی مجروح کولگدن شعرندہ لی: جیوردی سوزن جیر ایتدی، ملتلق سوزن طلق دیب توزه تورکه کیردک.

ابن بطوطہ نیک

دشت قیچاقده سیاحتی

ترجمی: رضاء الدین بن فخرالدین

بھاسی ۵۰ تین، پوجتہ ایله ۵۶ تین. باش اصقلا دی «وقت» ادارہ سنده.